

UNIVERZA V LJUBLJANI
PRAVNA FAKULTETA

**NOVA UREDITEV DEJANSKE ŽIVLJENJSKE
SKUPNOSTI ISTOSPOLNIH PARTNERJEV**

Magistrsko diplomsko delo

Anja Kranjc

Mentorica: prof. dr. Barbara Novak

Ljubljana, september 2018

POVZETEK

Zakon o partnerski zvezi (ZPZ) je s svojo uveljavitvijo prinesel dve novi obliki družinsko-pravne skupnosti, in sicer sklenjeno in neskljenjeno partnersko zvezo. Ta zakon sklenjeno partnersko zvezo glede pravnih posledic na vseh področjih, razen izrecno določenih izjem, izenačuje z zakonsko zvezo, neskljenjeno partnersko zvezo oziroma dejansko življenjsko skupnost istospolnih partnerjev pa s sklenjeno partnersko zvezo. Izenačitev neskljenjene partnerske zveze s sklenjeno partnersko zvezo velja samo na področju razmerja med partnerjema. Na ostalih področjih ima neskljenjena partnerska zveza enake pravne posledice kot zunajzakonska skupnost. Obstoj neskljenjene partnerske zveze je treba v vsakem konkretnem primeru posebej ugotavljati. Pravno priznavanje "zgolj" dejanske življenjske skupnosti je pomemben korak naprej od prejšnje zakonske ureditve, saj do zdaj slovenska zakonodaja ni poznala nobene podobne neregistrirane istospolne partnerske skupnosti in partnerjem ni priznavala nobenih pravic na njeni podlagi. Z novo zakonsko ureditvijo istospolna partnerja, ki živita v dejanski življenjski skupnosti, sedaj na mnogih področjih uživata več pravic in obveznosti, kot sta jih imela pred tem. Zelo pomembna določba ZPZ v zvezi z razmerjem istospolnih partnerjev do otrok, ki je še vedno izključujoča do istospolnih partnerjev, je določba, ki izrecno določa, da partnerja v sklenjeni partnerski zvezi in partnerja v neskljenjeni partnerski zvezi ne moreta skupaj posvojiti otroka ter da nista upravičena do postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo. Za popolno izenačitev istospolnih parov z raznospolnimi bi bilo treba zagotoviti enako obravnavo tudi na področju starševstva.

KLJUČNE BESEDE: Zakon o partnerski zvezi, neskljenjena partnerska zveza, istospolni pari, razmerje med partnerjema, razmerje partnerjev do otrok, diskriminacija, pravice, obveznosti;

ABSTRACT

The Civil Union Act (ZPZ) introduces two new forms of family law communities for same-sex couples: a formal civil union and a non-formal civil union. This law in all legal spheres, except of explicitly stipulated exceptions, equals a formal civil union to marriage and a non-formal civil union to a formal civil union. The equalization of a non-formal civil union to a formal civil union applies only to the sphere of the relationship between partners. In other spheres, a non-formal civil union has the same legal consequences as a cohabitation. The existence of a non-formal civil union must be proved in every single case. The legal recognition of an "only" life partnership is an important step forward from previous legal regulation, since until now, Slovenian legislation did not recognize any similar non-formal same-sex partnerships, and did not recognize any rights on this basis. With the new legislation now same-sex partners living in a life partnership in many legal areas enjoy more rights and obligations than they had before. The most important provision of ZPZ concerning the relationship of same-sex partners to the children, that still excludes same-sex partners, is the provision, which explicitly provides that partners of a formal civil union and partners of a non-formal civil union cannot jointly adopt children, and that they are not entitled to the procedures of assisted reproduction techniques. For equal treatment of same-sex couples the same rights as for heterosexual couples should be guaranteed also in the field of parenting.

KEY WORDS: Civil Union Act, non-formal civil union, same sex couples, relationship between partners, relationship towards children, discrimination, rights, obligations;

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	1
2.	SLOVENSKA PRAVNA UREDITEV ISTOSPOLNIH PARTNERSKIH ZVEZ	3
2.1	USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE	3
2.1.1	NAČELO ENAKOSTI	3
2.1.2	NEDOTAKLJIVOST ČLOVEKOVE TELESNE IN DUŠEVNE CELOVITOSTI	4
2.1.3	SVOBODNO ODLOČANJE O ROJSTVIH OTROK	4
2.2	ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERJIH (ZZZDR)	5
2.3	ZAKON O VARSTVU PRED DISKRIMINACIJO (ZVarD)	5
2.4	ZAKON O PARTNERSKI ZVEZI (ZPZ)	6
2.4.1	SKLENJENA PARTNERSKA ZVEZA	6
2.4.2	NESKLENJENA PARTNERSKA ZVEZA	7
3.	PRAVNE POSLEDICE NESKLENJENE PARTNERSKE ZVEZE NA OSEBNEM PODROČJU	8
3.1	POIMENOVANJE SKUPNOSTI KOT PARTNERSKA ZVEZA IN NESKLENJENA PARTNERSKA ZVEZA	10
4.	PRAVNE POSLEDICE NESKLENJENE PARTNERSKE NA PREMOŽENJSKEM PODROČJU	10
4.1	SKUPNO IN POSEBNO PREMOŽENJE	11
4.2	DELITEV SKUPNEGA PREMOŽENJA	12
4.3	ODGOVORNOST PARTNERJEV ZA OBVEZNOSTI	14
4.4	SKLEPANJE PRAVNIH POSLOV MED PARTNERJEMA	14
4.5	VRAČANJE DARIL V PRIMERU PRENEHANJA NESKLENJENE PARTNERSKE ZVEZE	15
5.	RAZMERJE ISTOSPOLNIH PARTNERJEV V DEJANSKI ŽIVLJENSKI SKUPNOSTI DO OTROK	15
5.1	POSVOJITEV	16
5.1.1	PRIMER IZ SODNE PRAKSE	17
5.1.2	SODNA PRAKSA ESČP GLEDE POSVOJITEV V ISTOSPOLNIH PARTNERSTVIH	19
5.2	DOMNEVA OČETOVSTVA IN PRIZNANJE OČETOVSTVA	20
5.3	DOLŽNOST PREŽIVLJANJA OTROKA PARTNERJA	22
5.4	POSTOPKI OPLODITVE Z BIOMEDICINSKO POMOČJO	22
5.5	NADOMESTNO MATERINSTVO	24
5.5.1	PRIMER IZ SODNE PRAKSE	25

6.	UGOTAVLJANJE OBSTOJA NESKLENJENE PARTNERSKE ZVEZE.....	26
7.	ZAKONSKE NOVOSTI NA NEKATERIH DRUGIH PRAVNIH PODROČJIH, KI POMEMBNO VPLIVAJO NA DRUŽINSKO PODROČJE.....	28
7.1	STANOVANJSKO VARSTVO	28
7.2	ZDRAVSTVENO VARSTVO IN ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE.....	29
7.3	POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE.....	30
7.3.1	VDOVSKA POKOJNINA	30
7.3.2	DRUŽINSKA POKOJNINA.....	30
7.4	STARŠEVSKO ZAVAROVANJE IN DRUŽINSKI PREJEMKI	31
7.4.1	MATERINSKI DOPUST	31
7.4.2	OČETOVSKI DOPUST	31
7.4.3	STARŠEVSKI DOPUST	32
7.5	OLAJŠAVA PRI DOHODNINI.....	32
7.6	UVELJAVLJANJE PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV	33
8.	ZAKLJUČEK.....	34
9.	SEZNAM LITERATURE.....	36
10.	SODNA PRAKSA.....	37
11.	PRAVNI PREDPISI.....	38
12.	SPLETNI VIRI.....	39

1. UVOD

Področje partnerskih zvez zadnja desetletja doživlja generične spremembe, ki naj bi zajemale vsa partnerska razmerja ne glede na spolno usmerjenost. Po drugi strani pa se tudi v današnjem času še vedno srečujemo z nenehno stigmo neheteroseksualnih partnerskih in družinskih oblik.¹ Čeprav je homoseksualnost v družbi prisotna že od nekdaj, so istospolna partnerska razmerja dolgo časa veljala za nekaj nenaravnega. To prepričanje mora biti danes v moderni demokratični družbi že preživeto, pa vendar se velikokrat izkaže, da ni čisto tako, saj se marsikje še vedno srečujemo s predsodki, ki jih posamezniki ali skupine gojijo do istospolno usmerjenih. Nekateri še vedno menijo, da istospolno usmerjeni ne bi smeli uživati enakih pravic kot raznospolni pari, kar je vsekakor v nasprotju z načelom enakosti, ki ga zagotavlja Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16 - v nadaljevanju URS). To se je do nedavnega izražalo tudi v slovenski zakonodaji, saj so bili istospolni pari prikrajšani za večino pravic, ki sicer gredo raznospolnim parom.

Dne 24. februarja 2017 je stopil v veljavo novi zakon, ki ureja področje istospolnih skupnosti ter je nasledil in razveljavil prej veljavni Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (Uradni list RS, št. 65/05, 55/09, 18/16, 33/16, 68/16 – v nadaljevanju ZRIPS), Zakon o partnerski zvezi (Uradni list RS, št. 33/16 - v nadaljevanju ZPZ). Ta je veliko vrzel med pravicami in obveznostmi istospolnih partnerjev nekoliko zmanjšal. Najpomembnejša novost, ki jo je prinesel ZPZ, je vsekakor ta, da poleg sklenjene partnerske skupnosti istospolnih partnerjev, ki jo je z drugačnim poimenovanjem urejal že ZRIPS,² ureja tudi dejansko življenjsko skupnost istospolnih partnerjev. Pravno priznavanje "zgolj" dejanske življenjske skupnosti je pomemben korak naprej od prejšnje zakonske ureditve, saj do zdaj slovenska zakonodaja ni poznala nobene podobne neregistrirane istospolne partnerske skupnosti in partnerjem ni priznavala nobenih pravic na njeni podlagi.³

ZPZ uvaja novi obliki družinsko-pravne skupnosti, in sicer sklenjeno partnersko zvezo in nesklenjeno partnersko zvezo. Ta zakon naj bi glede pravnih posledic na vseh pravnih področjih izenačil partnersko zvezo z zakonsko zvezo,⁴ nesklenjeno partnersko

¹ Švab A., Družbenopravne razprave 49-50/2005, str. 139.

² Po ZRIPS tako imenovana "registrirana istospolna partnerska skupnost".

³ Izjema je pravica do dedovanja po umrlem partnerju, ki je bila priznana z odločbo Ustavnega Sodišča RS, št. U-I-212/10 z dne 14.3.2013 tudi istospolnima partnerjem v dejanski življenjski skupnosti.

⁴ Razen v zakonu izrecno določenih izjem.

zvezo pa s sklenjeno partnersko zvezo, vendar samo na področju razmerja med partnerjema. Na ostalih področjih ima nesklenjena partnerska zveza enake pravne posledice kot zunajzakonska skupnost, razen, če ZPZ določa drugače.⁵ Spremembe, ki jih je prinesel nov zakon, niso omejene zgolj na področje družinskega prava, temveč so istospolni partnerji postali imetniki več pravic in obveznosti tudi na drugih področjih. V tej nalogi bom poskušala prikazati, kakšno je po novem pravno razmerje med istospolnima partnerjema v nesklenjeni partnerski zvezi, ter kakšno je njuno razmerje do otrok, predvsem v primerjavi s sklenjeno partnersko zvezo in v primerjavi s prej veljavno zakonodajo. Prikazala bom pravice in obveznosti, ki jih v Sloveniji od februarja 2017 dalje uživajo istospolni partnerji v dejanski življenjski skupnosti ter kakšen je postopek ugotavljanja obstoja nesklenjene partnerske zveze. Predvsem želim v nalogi predstaviti in izpostaviti, da spolna usmerjenost kot osebna okoliščina ne daje podlage za različno pravno urejanje življenjskih skupnosti, ki so si v bistvenem podobne, ter da nam do popolnoma enake obravnave vseh, ne glede na spolno usmerjenost, še vedno manjka kar nekaj korakov in predvsem strpnosti do "drugačnih".

⁵ Drugi odstavek 2. člena in drugi odstavek 3. člena ZPZ.

2. SLOVENSKA PRAVNA UREDITEV ISTOSPOLNIH PARTNERSKIH ZVEZ

2.1 USTAVA REPUBLIKE SLOVENIJE

URS kot najvišji pravni akt v državi postavlja okvir za zakonsko ureditev na področju družinskega prava ter s tem tudi na področju istospolnih partnerstev. Načela, ki jih določa URS, zavezujejo zakonodajalca, da jih upošteva pri sestavi in sprejemanju zakonov. Najpomembnejša načela, ki so bistvena za zakonsko urejanje področja istospolnih partnerstev, so načelo enakosti, nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti ter svobodno odločanje o rojstvih otrok.

2.1.1 NAČELO ENAKOSTI

Najpomembnejša določba URS, ki je bistvenega pomena za zakonsko urejanje istospolnih partnerstev, je prav gotovo določba 14. člena URS. Določa namreč, da so v Sloveniji vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na katerokoli osebno okoliščino. Skladno z načelom enakosti je treba enake osebe obravnavati enako, neenake pa različno, in sicer v sorazmerju z njihovo neenakostjo. Za kršitev tega načela gre, ko ni stvarno utemeljenega razloga, ki izhaja iz narave stvari in, ki upravičuje zakonsko razlikovanje ali enako obravnavanje. Prepovedano je samovoljno neenako obravnavanje oziroma diskriminacija, ki zavezuje vse veje oblasti v državi.⁶

Kljub temu, da spolna usmerjenost kot osebna okoliščina ni izrecno omenjena v 14. členu URS, vanje vsekakor spada. To je leta 2009 potrdilo Ustavno sodišče Republike Slovenije (v nadaljevanju US RS)⁷ z obrazložitvijo, da gre pri spolni usmerjenosti za osebno lastnost, ki pomembno opredeljuje posameznika, vpliva na njegovo življenje in ga spremlja vse življenje, tako kot vse druge okoliščine, ki so izrecno opredeljene v 14. členu URS. Iz tega izhaja, da je razlikovanje med raznospolnimi in istospolnimi partnerji zgolj na podlagi spolne usmerjenosti prepovedano.

⁶ Šturm L. v: Šturm L. (ur.), 2010, str. 173-175.

⁷ Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-425/06 z dne 2.7.2009, Uradni list RS, št. 55/09.

2.1.2 NEDOTAKLJIVOST ČLOVEKOVE TELESNE IN DUŠEVNE CELOVITOSTI

V 35. členu URS zagotavlja nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti ter osebnostnih pravic. Med osebnostne pravice spada tudi svobodna izbira partnerja, s tem pa je posredno varovana tudi spolna usmerjenost posameznika.⁸ URS v prvem odstavku 53. člena zakonsko zvezo opredeljuje kot zvezo, ki temelji na enakopravnosti zakoncev in se sklene pred državnim organom. Določbe iz 53. člena URS ne zahtevajo takšne zakonske ureditve po kateri sta sklenitev zakonske zveze in obstoj zunajzakonske skupnosti pridržana le za heteroseksualno partnersko skupnost. Iz tega lahko izpeljemo sklep, da ni ovire, da istospolni partnerji po URS ne bi uživali enakih pravic, kot jih imajo raznospolni pari v zakonski zvezi oziroma v zunajzakonski skupnosti. V skladu z ustavnim določilom bi zakonodajalec lahko zakonsko zvezo in zunajzakonsko skupnost brez težav odprl tudi istospolnim parom.

2.1.3 SVOBODNO ODLOČANJE O ROJSTVIH OTROK

To načelo je pomembno za področje zakonske ureditve starševstva, tudi istospolnih parov. URS v 55. členu določa, da je odločanje o rojstvih otrok svobodno, država pa zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstvo svojih otrok. Ta temeljna svoboščina zagotavlja posamezniku pravico, da svobodno uveljavi svojo voljo o tem, ali bo imel otroke, kdaj jih bo imel in koliko jih bo imel.⁹ Nihče, niti država, ne sme siliti posameznika k rojevanju ali ga od tega odvrčati. Odločitev je prepuščena posamezniku in ne paru, saj je to individualna, ne kolektivna pravica. Ker v Sloveniji načrtovano istospolno starševstvo ni dovoljeno, se postavlja vprašanje, ali gre za nedopustno diskriminacijo istospolnih partnerjev na podlagi spolne usmerjenosti ter s tem za kršitev pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok. Ta pravica je sicer omejena z največjo koristjo otroka, po do sedaj opravljenih raziskavah, sodnih odločbah Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) in US RS pa se je pokazalo, da spolna usmerjenost staršev pri presojanju otrokov koristi sama po sebi ni relevantna. Strinjam se s prof. dr. Novak,¹⁰ da je zelo vprašljivo ali je na primer nevarnost

⁸ Weber N., Pravniki 7-8/2010, str. 497-498.

⁹ Končina Peternel M. v: Šturm L. (ur.), 2010, str. 576.

¹⁰ Novak B., 2017, str. 33.

odvisnosti staršev od drog ali alkohola res manj huda kot dejstvo, da otrok živi v družinski skupnosti istospolnih partnerjev.

2.2 ZAKON O ZAKONSKI ZVEZI IN DRUŽINSKIH RAZMERJIH (ZZZDR)

URS prepušča ureditev zakonske in zunajzakonske skupnosti zakonu, zato je bil sprejet Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list RS, št. 15/76, 30/86, 1/89, 14/89, 13/94, 82/94, 29/95, 26/99, 60/99, 70/00, 64/01, 110/02, 42/03, 16/04, 101/07, 90/11, 84/12, 82/15 - v nadaljevanju ZZZDR), ki je temeljni vir družinskega prava. Ta zakon ureja zakonska zvezo, razmerja med starši in otroki in med drugimi sorodniki, posvojitev, rejništvo ter varstvo mladoletnih otrok in drugih oseb, ki niso sposobne same skrbeti zase, za svoje pravice in koristi.¹¹ Z uveljavitvijo ZPZ se določbe ZZZDR o zakonski zvezi in zunajzakonski skupnosti smiselno uporabljajo tudi za sklenjeno in nesklenjeno partnersko zvezo, zato je pri presoji položaja istospolnih partnerjev ZZZDR sedaj bistvenega pomena.

2.3 ZAKON O VARSTVU PRED DISKRIMINACIJO (ZVarD)

V maju 2016 je začel veljati in se uporabljati še en zakon, ki je pomemben tudi za istospolne partnerje, in sicer Zakon o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 - v nadaljevanju ZVarD). Ta zakon varuje pred diskriminacijo na podlagi spolne usmerjenosti, spolne identitete in spolnega izraza (ter številnih drugih osebnih okoliščin) na področjih zaposlovanja, vzgoje in izobraževanja, vključevanja v stanovske organizacije, socialne in zdravstvene varnosti in dostopa do dobrin, storitev in stanovanj.¹² Zakon zavezuje vse državne organe, lokalne skupnosti, nosilce javnih pooblastil ter pravne in fizične osebe, ki morajo na vseh področjih oblastnega odločanja, delovanja v pravnem prometu in pri drugem svojem delovanju zagotavljati varstvo pred diskriminacijo oziroma enako obravnavanje vseh oseb.¹³ Pomembna pridobitev sprejetja tega zakona je ustanovitev zagovornika načela enakosti, samostojnega in neodvisnega organa, na katerega se lahko obrnejo osebe, ki so bile neenako obravnavane zaradi osebnih okoliščin.¹⁴ Zagovornik izdaja pravno neobvezujoča mnenja o tem, ali je bil posameznik v določeni situaciji diskriminiran.

¹¹ Določba 1. člena ZZZDR.

¹² Zakonodaja, LGBT pravice, na URL: <https://lgbtpravice.si/zakonodaja> (17.5.2018).

¹³ Prvi odstavek 2. člena ZVarD.

¹⁴ Glej drugi odstavek 1. člena ZvarD.

Hkrati v mnenju priporoči kršitelju, kako odpraviti kršitev, njene razloge in njene posledice. Postopek pred Zagovornikom je brezplačen ter zaupen.¹⁵

2.4 ZAKON O PARTNERSKI ZVEZI (ZPZ)

Državni zbor Republike Slovenije (v nadaljevanju DZ RS) je 21. aprila 2016 s 54 glasovi za in 15 proti sprejel ZPZ. Kljub pobudi Sindikata delavcev migrantov Slovenije predsednik DZ RS ni določil roka za zbiranje podpisov za razpis referendumu o ZPZ. Zakon je bil nato v Uradnem listu RS objavljen 9. maja 2016, veljati in uporabljati pa se je začel 24. februarja 2017.¹⁶ S tem je razveljavil prej veljavni ZRIPS, ki je bil v veljavi vse od leta 2005. S sprejetjem ZPZ je bil v Sloveniji narejen velik korak naprej k enakopravnosti istospolnih partnerjev, saj je bil ZRIPS na mnogih področjih močno diskriminatoren do istospolno usmerjenih in jim je nudil občutno nižje pravno varstvo kot raznospolnim parom, nekatera področja pa so bila zelo pomanjkljivo pravno urejena, kar je bilo sporno z vidika pravne varnosti.

Najpomembnejša novost, ki jo je prinesel ZPZ, je vsekakor ta, da poleg sklenjene partnerske skupnosti istospolnih partnerjev, ki jo je z drugačnim poimenovanjem urejal že ZRIPS,¹⁷ ureja tudi dejansko življenjsko skupnosti istospolnih partnerjev, ki jo ZPZ imenuje neskljenjena partnerska zveza.

2.4.1 SKLENJENA PARTNERSKA ZVEZA

ZPZ definira sklenjeno partnersko zvezo kot življenjsko skupnost dveh žensk ali dveh moških, katere sklenitev, pravne posledice in prenehanje ureja. Sklenjena partnerska zveza ima na vseh pravnih področjih, ne samo na področju družinskega prava, enake pravne posledice, kot jih ima zakonska zveza, razen na področjih, kjer ZPZ izrecno določa drugače. Najbolj izrazita takšna izjema sta posvojitev otrok in oploditev z biomedicinsko pomočjo, ki po izrecni določbi zakona nista mogoči.¹⁸ Za temelj partnerske zveze in enakopravnost partnerjev partnerske zveze se smiselno uporabljajo določbe ZZZDR.¹⁹ Prav tako se določbe

¹⁵ Zagovornik, na URL: <http://www.zagovornik.gov.si/> (19.5.2018).

¹⁶ Zakonodaja, LGBT pravice, na URL: <https://lgbtpravice.si/zakonodaja> (19.5.2018).

¹⁷ Po ZRIPS tako imenovana "registrirana istospolna partnerska skupnost".

¹⁸ Določba 2. člena ZPZ.

¹⁹ Prvi odstavek 4. člena ZPZ.

ZZZDR uporabljajo glede pogojev za sklenitev in veljavnost partnerske zveze, ki se presojuje smiselno v skladu s pogoji za sklenitev in veljavnost zakonske zveze, le, da morata za sklenitev partnerske zveze osebi biti istega spola.²⁰ Za sklenitev partnerske zveze je potrebno, da dve osebi istega spola, ki sta dopolnili 18 let, izjavita pred pristojnim državnim organom soglasje za sklenitev, ki mora biti svobodno.²¹ Partnerske zveze na moreta skleniti sorodnika v ravni vrsti in tudi ne sorodnika do četrtega kolena v stranski vrsti, razen, če gre za razmerja, ki so nastala s posvojitvijo. Ravno tako partnerske zveze ne moreta med seboj skleniti skrbnik in njegov varovanec v času trajanja skrbništva, ter oseba, ki je težje duševno prizadeta ali nerazsodna.²² V takšnih primerih je partnerska zveza neveljavna. Partnerska zveza je neveljavna tudi, če jo sklene oseba, dokler njena prej sklenjena zakonska zveza ali partnerska zveza ne preneha ali se ne razveljavi.²³

Sklenitev partnerske zveze povzroči spremembo osebnega statusa iz »samski« v »partnerski zvezi«. Če se partnerja tako dogovorita, lahko ob sklenitvi partnerske zveze pride tudi do spremembe priimka enega ali obeh partnerjev.²⁴ Priimek si zdaj partnerja lahko spremenita zgolj z notifikacijo ob sklenitvi partnerske zveze, enako kot to velja ob sklenitvi zakonske zveze.²⁵ Ni jima več treba čez standarden postopek spremembe imena na prošnjo, ki je dolgotrajen in dražji.²⁶

Partnerska zveza preneha s smrtjo enega od partnerjev, z razglasitvijo enega partnerja za mrtvega ali z razvezo partnerske zveze. Enako kot pri razvezi zakonske zveze lahko partnerja pri sodišču vložita sporazumno razvezo. Če je partnerska zveza za enega od partnerjev zaradi kateregakoli razloga nevzdržna, pa lahko ta vloži tožbo za razvezo.²⁷

2.4.2 NESKLENJENA PARTNERSKA ZVEZA

Nesklenjena partnerska zveza je v ZPZ definirana kot dalj časa trajajoča življenjska skupnost dveh žensk ali dveh moških, ki nista sklenila partnerske zveze, in ni razlogov, zaradi katerih bi bila partnerska zveza med njima neveljavna (na primer bližnje sorodstvo, že sklenjena partnerska zveza z drugo osebo, trajna nerazsodnost partnerja zaradi duševne

²⁰ Drugi in tretji odstavek 4. člena ZPZ.

²¹ Izjemoma je dopustna sklenitev zveze pred dopolnjenim 18. letom s soglasjem centra za socialno delo.

²² Glej 16. do 24. člen ZPZ.

²³ Določba 20. člena ZZZDR.

²⁴ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 33.

²⁵ Glej 15. člen Zakona o osebnem imenu (Uradni list RS št. 20/06 - v nadaljevanju ZOI-1).

²⁶ Glej 18. člen ZOI-1.

²⁷ Glej 63. do 65. člen ZZZDR.

bolezni).²⁸ Pojem neskljenjena partnerska zveza se tako uporablja za dejansko življenjsko skupnost istospolnih partnerjev, ki mora trajati dalj časa. Zakon pa, tako kot pri zunajzakonski skupnosti, ne določa, koliko časa mora trajati zveza, da je pravno priznana. Tako je to odvisno do številnih okoliščin, recimo ali sta partnerja neprekinjeno živela skupaj, vodila skupno gospodinjstvo, imata skupnega otroka. Pravne posledice neskljenjene partnerske zveze nastopijo *ex tunc*, torej za nazaj. Učinkujejo od trenutka, ko sta partnerja začela živeti skupaj. Ta trenutek pa je v praksi pogosto zelo težko dokazati.²⁹

Družinske posledice neskljenjene partnerske zveze nastopijo na osebnem in premoženjskem področju partnerjev ter so enake kot v razmerju med istospolnimi partnerji iz sklenjene partnerske zveze. Veliko spremembo zato z novo zakonodajo občutijo predvsem istospolni pari, ki niso sklenili formalne skupnosti in je tudi ne želijo skleniti, a živijo skupaj. Ker ima po novem neskljenjena partnerska zveza v razmerju med partnerjema enake pravne posledice kot zakonska zveza moškega in ženske, je to v partnerska razmerja vneslo precej dodatnih pravic, hkrati pa posameznike podredilo pravnemu sistemu.³⁰

3. PRAVNE POSLEDICE NESKLENJENE PARTNERSKE ZVEZE NA OSEBNEM PODROČJU

ZPZ napotuje na smiselno uporabo določb o zakonski zvezi glede temelja partnerske zveze in enakopravnosti partnerjev ter na področju pravic in dolžnosti med partnerjema.³¹ Ker ZPZ v drugem odstavku 3. člena določa, da ima neskljenjena partnerska zveza v razmerju med partnerjema enake pravne posledice, kot če bi sklenila partnersko zvezo, te določbe veljajo tudi za partnerja v neskljenjeni partnerski zvezi. To pomeni pomemben korak naprej od prejšnje zakonske ureditve, saj ZRIPS ni določal nobenih medsebojnih dolžnosti in pravic istospolnih partnerjev v "zgolj" dejanski življenjski skupnosti.

Glede medsebojnih pravic in dolžnosti med partnerjema v neskljenjeni partnerski zvezi se torej smiselno uporablja ZZZDR. Tako velja, da neskljenjena partnerska zveza, enako kot zakonska zveza, temelji na svobodni odločitvi biti v neskljenjeni partnerski zvezi, na obojestranski čustveni navezanosti, vzajemnem spoštovanju, razumevanju, zaupanju in

²⁸ Prvi odstavek 3. člena ZPZ.

²⁹ Novak B., 2017, str. 154.

³⁰ Hočevar B., Z zakonom o partnerski zvezi bliže izenačenju pravic, na URL: <http://www.delo.si/novice/politika/ureditev-ekonomskih-in-socialnih-pravic.html> (12.12.2017).

³¹ Prvi in osmi odstavek 4. člena ZPZ.

medsebojni pomoči, da sta v neskljenjeni partnerski zvezi partnerja enakopravna ter, da sta se dolžna vzajemno spoštovati, si zaupati in si medsebojno pomagati.³² Vsak od partnerjev si prosto izbira poklic in delo, zato za izbiro le-tega ne potrebuje soglasja drugega partnerja.³³ Ta pravica omogoča partnerjema ekonomsko samostojnost, neodvisnost in enakopravnost v razmerju do drugega partnerja.

Kraj skupnega bivališča in o drugih skupnih zadevah partnerja odločata sporazumno. Skupne zadeve so tiste, ki pomenijo zadovoljitev tekočih potreb življenjske skupnosti oziroma predvsem vodenje skupnega gospodinjstva. Poleg tega so skupne zadeve še razmerje do skupnih otrok ter gospodarjenje s skupnim premoženjem.³⁴ Za preživljanje družine prispevata partnerja v sorazmerju s svojimi zmožnostmi, in sicer je njun prispevek lahko v denarju, v naravi ali z delom. Partner, ki nima sredstev za življenje, pa brez svoje krivde ni zaposlen, ima pravico, da ga drugi partner preživlja, kolikor je to v njegovi moči.³⁵ Partner, ki se ne more preživljati, lahko s tožbo zahteva preživnino od drugega partnerja, v kolikor partner prostovoljno ne izpolnjuje te dolžnosti.³⁶ Če bi bilo s preživljanjem partnerja ogroženo lastno preživljanje zavezanca ali drugih oseb, ki imajo prednost pred partnerjem (mladoletni otroci zavezanca), potem dolžnosti preživljanja ni.³⁷ Tudi v primeru, da pride do prenehanja neskljenjene partnerske zveze ima nepreskrbljeni partner, pod enakimi pogoji kot med trajanjem zveze, pravico od drugega partnerja zahtevati preživnino. Višina preživnine se določi glede na potrebe upravičenca in na zmožnosti zavezanca.³⁸

Med trajanjem neskljenjene partnerske skupnosti imata partnerja dolžnost skupnega življenja. To ni le dolžnost, temveč eden od ključnih elementov neskljenjene partnerske zveze. Le izjemoma lahko govorimo o takšni zvezi, kadar partnerja živita ločeno (na primer, ko je eden od partnerjev na delu ali šolanju v tujini). Partnerja imata pravico, da svobodno odločata o rojstvu otrok ter imata do njih enake pravice in obveznosti. To je individualna človekova pravica, ki jo določa že URS, in ne kolektivna pravica partnerjev, zato partner drugemu partnerju ne more preprečiti uresničevanja njegove odločitve.³⁹

³² Glej 13., 14. in 44. člen ZZZDR.

³³ Določba 46. člena ZZZDR.

³⁴ Zupančič K., 1999, str. 68.

³⁵ Določba 49. in 50. člena ZZZDR.

³⁶ Določba 81. člena ZZZDR.

³⁷ Določba 82. člena ZZZDR.

³⁸ Določba 82.a člena ZZZDR.

³⁹ Zupančič K., 1999, str. 68.

3.1 POIMENOVANJE SKUPNOSTI KOT PARTNERSKA ZVEZA IN NESKLENJENA PARTNERSKA ZVEZA

Razlika med skupnostjo dveh raznospolnih partnerjev in dveh istospolnih partnerjev je tudi pri poimenovanju - osebi različnega spola skleneta zakonsko zvezo oziroma živita v zunajzakonski skupnosti, partnerja istega spola pa skleneta partnersko zvezo oziroma živita v neskljenjeni partnerski zvezi. Žal to še vedno pomeni razlikovanje med partnerskimi zvezami in zakonskimi zvezami na eni strani ter neskljenjenimi partnerski zvezami in zunajzakonskimi skupnostmi na drugi strani.⁴⁰ ZZZDR zahteva, da sta zakonca različnega spola, saj kot namen zakonske zveze navaja zasnovanje družine. Poraja se vprašanje, ali obstajajo utemeljeni razlogi, ki zakonsko zvezo še vedno lahko opravičijo kot ekskluzivno heteroseksualno in biološko-reproduktivno institucijo.⁴¹ Glede na to, da so pravne posledice zunaj družinskega področja pri neskljenjeni partnerski zvezi izenačene s pravnimi posledicami v zunajzakonski skupnosti ter v partnerski zvezi z zakonsko zvezo, se poraja vprašanje, ali je drugačno poimenovanje utemeljeno in ali ni morda diskriminatorno, saj v vseh primerih gre za skupnost dveh oseb, ki se imata radi. Vprašamo se lahko tudi ali ni že samo dejstvo, da raznospolno in istospolno partnersko razmerje urejata dva različna zakona, diskriminatorno. V kolikor bi bila namreč obravnava popolnoma enakopravna, bi tako za istospolne, kot za raznospolne skupnosti zadoščal en sam zakon.

4. PRAVNE POSLEDICE NESKLENJENE PARTNERSKE NA PREMOŽENJSKEM PODROČJU

Premoženjskopravna razmerja med partnerjema so poleg posledic na osebnem področju zelo pomemben vidik sklenjene partnerske zveze in neskljenjene partnerske zveze, saj takšna zveza prinaša pravne posledice tudi na premoženjskem področju. Določbe, ki veljajo za premoženjski režim med zakoncema, se z uveljavitvijo ZPZ uporabljajo tudi za partnerja v sklenjeni partnerski zvezi in posledično tudi za partnerja v neskljenjeni partnerski zvezi. Gre predvsem za pravno ureditev posebnega in skupnega premoženja partnerjev, deleže partnerjev na skupnem premoženju in način delitve skupnega premoženja, pa tudi za odgovornost za obveznosti in pravne posle med partnerjema v neskljenjeni partnerski zvezi.⁴²

⁴⁰ Hočevar B., Z zakonom o partnerski zvezi bliže izenačenju pravic, na URL: <http://www.delo.si/novice/politika/ureditev-ekonomskih-in-socialnih-pravic.html> (12.12.2017).

⁴¹ Novak B., 2017, str. 31.

⁴² Zupančič K., 1999, str. 101.

4.1 SKUPNO IN POSEBNO PREMOŽENJE

Najpomembnejša premoženjskopravna posledica partnerske zveze, ki jo občutita partnerja, je zagotovo nastanek skupnega premoženja. Ta institut je sicer poznal že ZRIPS, tako da ni novost po ZPZ, vsaj na področju sklenjene partnerske zveze ne. Na področju neskljenjene partnerske zveze pa je z uveljavitvijo ZPZ nastanek skupnega premoženja partnerjev pomembna novost. Pri neskljenjeni partnerski zvezi so pravila glede nastanka skupnega premoženja sedaj enaka, kot pri sklenjeni partnerski zvezi, seveda pod predpostavko, da se najprej dokaže obstoj neskljenjene partnerske zveze.

Premoženje, ki ga partnerja pridobita z delom v času trajanja partnerske zveze, se šteje kot njuno skupno premoženje. Z njim partnerja upravljata in razpolagata sporazumno, lahko pa se dogovorita, da bo s tem premoženjem ali njegovim delom upravljala le eden izmed partnerjev. Pri tem mora partner, ki upravlja s premoženjem, upoštevati tudi koristi drugega od partnerjev. Od takega dogovora lahko vsak od partnerjev kadarkoli odstopi, razen ob neprimernem času. V kolikor ni dogovorjeno drugače, lahko partner, ki mu je dodeljeno upravljanje, v okviru redne uprave razpolaga s premoženjem ali njegovim delom.⁴³ Če partner sklene pravni posel glede skupnega premoženja brez soglasja drugega partnerja, je tak pravni posel izpodbojen. Aktivno legitimiran za izpodbijanje takega pravnega posla je partner, ki ni podal soglasja, razen če je bil sopogodbenuk v dobri veri glede lastništva in torej ni vedel, da gre za stvar iz skupnega premoženja partnerjev. V takem primeru ostane partnerju, brez soglasja katerega je drugi od partnerjev razpolagal, zgolj zahtevki za povračilo škode.⁴⁴ Skupno premoženje partnerjev v neskljenjeni partnerski zvezi so tako na primer plače, honorarji, odpravnine, pokojnine, obresti. Z njim partnerja upravljata in razpolagata skupno in sporazumno. Gre za zakoniti premoženjski režim, zato se partnerja ne moreta dogovoriti za drugačna pravila delitve premoženja, saj sta vezana na zakonsko ureditev.

Partner v neskljenjeni partnerski zvezi ne more razpolagati s svojim nedoločenim deležem na skupnem premoženju s pravnimi posli med živimi, zlasti ga ne more odsvojiti

⁴³ Glej 51.-53. člen ZZZDR.

⁴⁴ Sodba in sklep Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 19/2016 z dne 18.2.2016, na URL: <http://www.sodisce.si/vsrs/odlocitve/2015081111392058/> (1.6.2018).

ali obremeniti.⁴⁵ Pravni posel, sklenjen v nasprotju s tem, je ničten. Lahko pa partner s svojim nedoločenim deležem razpolaga za primer smrti (na primer v oporoki).⁴⁶

Premoženje, ki ga ima partner ob sklenitvi partnerske zveze, ostane njegova last in z njim samostojno razpolaga.⁴⁷ Posebno premoženje vsakega od partnerjev je tudi premoženje, ki ga je partner pridobil v času trajanja neskljenjene partnerske zveze, na drugačen način kot z delom. To so na primer preživnine, odškodnina za nepremoženjsko škodo, štipendije. Takšno premoženje pripada le enemu od partnerjev, ta pa ima pravico, da s tem premoženjem samostojno razpolaga in upravlja. Lahko ga odtuji, zastavi, podari brez soglasja ali dovoljenja drugega partnerja.

4.2 DELITEV SKUPNEGA PREMOŽENJA

Skupno premoženje se razdeli ob prenehanju dejanske življenjske skupnosti partnerjev ali med njenim trajanjem. Delitev se lahko opravi na podlagi sporazuma partnerjev ali pa na podlagi zahteve enega od partnerjev. Skupno premoženje se lahko razdeli tudi na zahtevo upnika enega izmed partnerjev zaradi poplačila dolga.⁴⁸

Na skupnem premoženju obstaja skupna lastnina, pri kateri deleži vsakega od partnerjev niso določeni. Ob delitvi se domneva, da je vsak od partnerjev polovični lastnik. Vsak od njiju pa lahko dokaže, da je k nastanku skupnega premoženja prispeval v drugačnem razmerju in na podlagi tega zahteva, da se premoženje razdeli v skladu s tem prispevkom.⁴⁹

Neskljenjena partnerska zveza, za razliko od sklenjene partnerske zveze, preneha neformalno, zato se partnerja navadno sama sporazumeta glede načina delitve skupnega premoženja. V praksi se velikokrat dogaja, da partnerja pri delitvi ne izhajata iz pravne domneve skupnega premoženja, temveč glede na dejanski prispevek vsakega od partnerjev.⁵⁰

Sporazumna delitev skupnega premoženja se opravi z delilno pogodbo, ki mora biti sklenjena v obliki notarskega zapisa.⁵¹ Delitev skupnega premoženja ja lahko fizična ali civilna. Fizična delitev oziroma delitev v naravi se opravi, kadar je posamezne stvari mogoče razdeliti tako, da vsak dobi nekaj predmetov ali del posameznega predmeta. Če bi zaradi

⁴⁵ Določba 54. člena ZZZDR.

⁴⁶ Novak B., 2017, str. 105.

⁴⁷ Prvi odstavek 51. člena ZZZDR.

⁴⁸ Določba 57. in 58. člena ZZZDR.

⁴⁹ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 32.

⁵⁰ Kraljić S., Podjetje in delo 1/2004, str. 149, 150.

⁵¹ Določba 47. člena Zakona o notariatu, Uradni list RS, št. 2/07, 33/07 – v nadaljevanju ZN.

takšne delitve bila vrednost posameznega predmeta zmanjšana oziroma če taka delitev sploh ni mogoča zaradi narave stvari, se izvede civilna delitev. Premoženje se proda in partnerja si razdelita izkupiček od prodaje. Tretja možnost, v kolikor se partnerja zanjo sporazumeta, pa je ta, da eden od partnerjev dobi celotno skupno premoženje, drugega od partnerjev pa izplača v skladu z njegovim deležem na skupnem premoženju. Skupno premoženje se sme razdeliti tudi tako, da se skupna lastnina spremeni v solastnino.⁵²

V kolikor se partnerja o delitvi premoženja ne moreta sporazumeti, določi deleže in način delitve le-tega sodišče na zahtevo enega od partnerjev.⁵³ Sodno delitev opravi nepravdno sodišče, če pa med partnerjema obstaja spor o obsegu skupnega premoženja ali o velikosti deležev, napoti nepravdno sodišče partnerja v pravdni postopek. V sporu o tem, kolikšen delež ima partner na skupnem premoženju, upošteva sodišče poleg dohodka vsakega partnerja tudi druge okoliščine in sicer pomoč, ki jo partner daje drugemu partnerju, varstvo in vzgojo otrok, opravljanje domačih del, skrb za ohranitev premoženja in vsako drugo obliko dela in sodelovanja pri upravi, ohranitvi in povečanju skupnega premoženja.⁵⁴

Na zahtevo partnerja se mu lahko ob delitvi premoženja dodelijo predvsem tisti predmeti, ki jih potrebuje za opravljanje njegove obrti ali poklica in mu omogočajo pridobivanje osebnega dohodka ter predmeti, ki so namenjeni izključno njegovi osebni rabi.⁵⁵ Pred ugotavljanjem deleža vsakega od partnerjev na skupnem premoženju mora sodišče ugotoviti tudi dolgove in terjatve partnerjev do tega premoženja.⁵⁶

Čeprav gre pri skupnem premoženju partnerjev v neskljenjeni partnerski zvezi za smiselno uporabo pravil o zakonski zvezi oziroma o partnerski zvezi je bistvena razlika med zakonsko zvezo, partnersko zvezo in neformalnima skupnostnima predvsem v tem, kdaj nastopi trenutek, od katerega začne nastajati skupno premoženje. Medtem, ko začne skupno premoženje v partnerski zvezi nastajati s trenutkom sklenitve partnerske zveze je za neskljenjeno partnersko zvezo potrebno, da zveza traja dalj časa. Če partnerja živita v dejanski življenjski skupnosti, ki po zakonu ni pravno priznana, ker ne izpolnjuje pogojev za veljavno neskljenjeno partnersko zvezo skupno premoženje med trajanjem takšne skupnosti ne nastaja.

⁵² Novak B., 2017, str. 111.

⁵³ Določba 60. člena ZZZDR.

⁵⁴ Drugi odstavek 59. člena ZZZDR.

⁵⁵ Drugi odstavek 61. člena ZZZDR.

⁵⁶ Prvi odstavek 61. člena ZZZDR.

4.3 ODGOVORNOST PARTNERJEV ZA OBVEZNOSTI

V skladu s 56. členom ZZZDR partner za svoje obveznosti, ki jih je imel pred začetkom neskljenjene partnerske zveze, in za obveznosti, ki jih prevzame po začetku zveze, odgovarja s svojim posebnim premoženjem in s svojim deležem na skupnem premoženju. Za obveznosti, ki sta jih sprejela oba partnerja skupaj in zato v skladu s predpisi obremenjujejo oba, obveznosti, nastale v zvezi s skupnim premoženjem in za obveznosti, ki jih prevzame eden od partnerjev za tekoče potrebe družine odgovarjata oba partnerja, in sicer solidarno, tako s skupnim, kakor tudi s svojim posebnim premoženjem.⁵⁷ Ker gre za solidarno odgovornost upnik lahko terja plačilo celotnega dolga tudi samo od enega od partnerjev, torej tudi od tistega, ki dolga ni osebno napravil.⁵⁸ Partner, ki je dolg poravnal v celoti sam, pa ima nato regresno pravico, da od drugega partnerja terja tisti del dolga, ki bi moral odpasti nanj.⁵⁹

Upnik enega izmed partnerjev lahko zahteva tudi sodno ugotovitev deleža svojega dolžnika na skupnem premoženju in nato na podlagi pravnomočne sodbe zahteva izvršbo na ta delež. To pride v poštev, ko posebno premoženje partnerja, ki je dolžnik, ne zadošča za poplačilo upnikove terjatve. Če pride v izvršilnem postopku do prisilne prodaje deleža partnerja dolžnika na skupnem premoženju, ima drugi od partnerjev predkupno pravico, kar mu omogoča, da skupno premoženje vendarle obdrži, v kolikor se odloči, da bo uveljavljal predkupno pravico.⁶⁰

4.4 SKLEPANJE PRAVNIH POSLOV MED PARTNERJEMA

Partnerja v neskljenjeni partnerski zvezi lahko med seboj sklepata vse pravne posle, ki bi jih lahko sklepala tudi z drugimi osebami in s tem med seboj ustanovljata premoženjskopravne pravice in obveznosti.⁶¹ Pravni posli, ki jih med seboj sklepata istospolna partnerja v neskljenjeni partnerski zvezi morajo biti, prav tako kot posli med zakoncema in partnerjema v sklenjeni partnerski zvezi, v obliki notarskega zapisa. V nasprotnem primeru so takšni posli nični.⁶² Notarski zapis ni potreben, če gre za običajna in manjša darila.

⁵⁷ Drugi odstavek 56. člena ZZZDR.

⁵⁸ Zupančič K., 1999, str. 76, 77.

⁵⁹ Tretji odstavek 56. člena ZZZDR.

⁶⁰ Določba 57. člena ZZZDR.

⁶¹ Določba 62. člena ZZZDR.

⁶² Določba 47. in 48. člena ZN.

Slovenska zakonodaja ne dopušča zakoncem, da bi sklepali pogodbe, s katerimi bi spreminjali zakoniti premoženjski režim, zato posledično tudi partnerja v sklenjeni in neskljenjeni partnerski zvezi ne moreta skleniti pogodbe, s katero bi se dogovorila, da premoženje, ki ga pridobita z delom med trajanjem zveze, ne bi bilo njuno skupno premoženje. Prav tako se ne moreta odreči svojemu deležu na skupnem premoženju. Lahko pa partner, v koliko izrecno želi, s pogodbo prenese svoje posebno premoženje v skupno premoženje partnerjev in ga tako poveča.⁶³

4.5 VRAČANJE DARIL V PRIMERU PRENEHANJA NESKLENJENE PARTNERSKE ZVEZE

V primeru prenehanja neskljenjene partnerske zveze se poleg zakonskih določb o preživljanju in delitvi skupnega premoženja uporabljajo tudi določbe ZZZDR o vračanju daril med partnerjema. Običajnih daril, ki sta si jih partnerja podarila pred ali med trajanjem zveze, ni treba vračati. Druga darila, zlasti takšna, ki niso sorazmerna premoženjskemu stanju darovalca, pa je treba vrniti darovalcu, in sicer v takšnem stanju kot so bila v trenutku, ko je nastal razlog za prenehanje zveze. V kolikor je obdarjenec stvari, ki so mu bili podarjene, že odsvojil, mora svojemu bivšemu partnerju vrniti vrednost ali stvar, ki jo je prejel zanje.⁶⁴

5. RAZMERJE ISTOSPOLNIH PARTNERJEV V DEJANSKI ŽIVLJENSKI SKUPNOSTI DO OTROK

Zakon določa, da neskljenjena partnerska zveza ustvarja enake pravne posledice kot sklenjena partnerska zveza oziroma zakonska zveza samo v razmerju med partnerjema, ne pa tudi v razmerju do otrok.⁶⁵ Izenačitev istospolnih partnerjev z raznospolnimi partnerji na družinskem področju se torej konča, ko pride do razmerja partnerjev do otrok. ZPZ žal ne omogoča istospolnim partnerjem dodatnih možnosti, da postanejo starši kot tistih, ki so jih imeli že v času veljavnosti ZRIPS. Enako kot ZRIPS, pa tudi ZPZ molči o razlogih za razlikovanje istospolnih partnerjev in partnerjev različnega spola v razmerju partnerjev do otrok. Glede na to, da ZPZ izenačuje medsebojne pravice partnerjev v sklenjeni in

⁶³ Kraljić S., Pravniki 11-12/2001, str. 787-789.

⁶⁴ Določba 84. člena ZZZDR.

⁶⁵ Novak B., 2017, str. 158.

nesklenjeni partnerski zvezi s pravicami zakoncev, zakon ustvarja vtis, da tehtnih razlogov za razlikovanje na področju razmerja do otrok dejansko ni.⁶⁶ Mnoge raziskave⁶⁷ so pokazale, da se otroci, ki živijo v istospolnih družinah v ničemer ne razlikujejo od otrok, ki živijo v heteroseksualnih družinah, razen tega, da so otroci v istospolnih družinah bolj strpni do drugih ljudi, kar govori celo v prid odraščanju otrok v družini z istospolnimi starši. Zaradi tega se pridružujem mnenju prof. dr. Novak,⁶⁸ da ni mogoče najti dovolj tehtnega razloga, ki bi opravičeval drugačno obravnavo istospolnih parov na področju razmerja do otrok.

5.1 POSVOJITEV

ZPZ določa, da partnerja iz sklenjene partnerske zveze in partnerja iz nesklenjene partnerske zveze ne moreta skupaj posvojiti otroka ter, da nista upravičena do postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo.⁶⁹

Tudi po ZZZDR lahko otroka posvoji samo posamezna oseba, skupna posvojitev otroka pa je rezervirana le za zakonce. Osebe, ki živijo v različnih zunajzakonskih oblikah partnerstva (zunajzakonska skupnost, nesklenjena partnerska zveza) otroka ne morejo posvojiti skupaj. Lahko pa ga, enako kot samske osebe, posvoji le eden izmed partnerjev.⁷⁰

Kljub temu pa sme, tako v sklenjeni, kot nesklenjeni partnerski zvezi, enako kot v zunajzakonski skupnosti, vsak od partnerjev s soglasjem partnerja posvojiti partnerjevega otroka, saj je v tem primeru spoštovano načelo slovenskega družinskega prava, da otrok ne sme biti posvojen s strani več oseb (z izjemo zakoncev).⁷¹ Posvojitev partnerjevega otroka je mogoča, kadar otrok nima pravno določenih obeh staršev, ko je eden od staršev že umrl ali pa je le-ta dal soglasje za posvojitev. V primeru, da partner posvoji otroka svojega še živečega partnerja, od posvojitve dalje oba uresničujeta vsa starševska upravičenja, ki jih jima daje ZZZDR. V kolikor pa partner le dejansko skrbi za otroka svojega partnerja, brez da bi ga posvojil, pa v razmerju do otroka nima pravic in dolžnosti, ki sicer grede otrokovim staršem. Ob prenehanju skupnosti se zato ne more potegovati za otrokovo varstvo in vzgojo. Stiki pa se mu vseeno lahko omogočijo, saj je novela ZZZDR iz leta 2004 priznala pravico

⁶⁶ Novak B., Podjetje in delo 6-7/2016, str. 1063-1064.

⁶⁷ Sobočan A. M., Socialno delo 50/6/2011, str. 370-372.

⁶⁸ Novak B., Podjetje in delo 6-7/2016, str. 1064.

⁶⁹ Tretji odstavek 2. člena in četrti odstavek 3. člena ZPZ.

⁷⁰ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 38.

⁷¹ Novak B., Pravniki 6-8/2007, str. 329.

do stikov tudi med otrokom in osebami, ki sicer niso njegovi starši, če je otrok s to osebo družinsko povezan in nanjo osebno navezan.⁷²

Pravilo, da otrok ni posvojen od več oseb, je spoštovano tudi, kadar partner v istospolni skupnosti sam posvoji povsem tujega otroka. Zaradi pomanjkanja otrok za posvojitev so enostranske posvojitve otroka, ki je tuj do obeh partnerjev, bolj kot ne teoretična možnost, medtem ko praksa posvojitve otroka partnerja dovoljuje vedno, ko je to v otrokovo korist.⁷³

Vprašanje, ki delno še vedno ostaja nerešeno tako na evropski, kot na nacionalni ravni, je, ali lahko partner v neskljenjeni partnerski zvezi posvoji posvojenega otroka svojega partnerja. Del teorije meni, da takšna sukcesivna oziroma naknadna posvojitev ni dovoljena, saj vodi do situacije, ko je otrok posvojen s strani več oseb, kar nasprotuje členu 135. ZZZDR. Vendar pa načelo enakopravnosti bioloških in posvojenih otrok, kot tudi načelo varstva koristi otroka zahtevajo, da je tudi takšna naknadna posvojitev mogoča.⁷⁴ Tako po večinskem stališču stroke za posvojitev ni pomembno, ali je bil otrok spočet s spolnim odnosom ali s postopkom OMBP, niti ali je bila starševska vez med otrokom in njegovim staršem vzpostavljena s posvojitvijo. Po splošnih pravilih ZZZDR sme istospolni partner posvojiti tudi otroka svojega umrlega partnerja (starša otroka) ali postati njegov skrbnik oziroma rejnik.⁷⁵

Ker zakon izključuje istospolne partnerje na področju posvojitve otrok, se zastavlja vprašanje, ali ni morda zakonodajalec pojem otrokove koristi nedopustno utemeljil zgolj na osebni okoliščini spolne usmerjenosti bodočega posvojitelja. Ta osebna okoliščina namreč nikakor ne sme biti osrednjega pomena, ko gre za presojo otrokove koristi, temveč je treba presojati predvsem, ali je potencialni posvojitelj sposoben svoje življenje in vedenje prilagoditi potrebam otroka in mu s tem omogočiti primerno družinsko okolje in oskrbo.⁷⁶

5.1.1 PRIMER IZ SODNE PRAKSE

Čeprav istospolna partnerja po slovenskem pravu ne moreta skupaj posvojiti otroka, take posvojitve v Sloveniji vendarle obstajajo. Leta 2010 se je na podlagi priznanja sodbe

⁷² Novak B., Podjetje in delo 6-7/2016, str. 1060.

⁷³ Novak B., Podjetje in delo 6-7/2016, str. 1059.

⁷⁴ Novak B., Pravniki 6-8/2007, str. 329.

⁷⁵ Novak B., Podjetje in delo 6-7/2016, str. 1060.

⁷⁶ Novak B., Podjetje in delo 6-7/2016, str. 1061.

ameriškega sodišča med istospolnima partnerjema in otrokom v Sloveniji prvič vzpostavilo razmerje starševstva za oba istospolna partnerja z enakim obsegom pravic, kot jih imata sicer starša do svojih otrok, vključno s pravico do dedovanja.⁷⁷ Predlagatelja za priznanje sodbe sta bila državljana RS in Združenih držav Amerike, ki sta v zvezni državi New Jersey registrirala istospolno partnersko skupnost, nato pa leta 2006 s sodbo Višjega sodišča New Jersey postala posvojitelja. S to sodbo je bilo med posvojiteljema in otrokom vzpostavljeno popolnoma enako razmerje, kot če bi bila posvojena deklica biološki otrok vsakega izmed njiju. Okrožno sodišče v Ljubljani je priznalo sodbo ameriškega sodišča. S strani državnega tožilstva RS je bila nato vložena zahteva za varstvo zakonitosti zoper sklep o priznanju predmetne sodne odločbe zaradi nasprotovanja priznanju javnemu redu RS. Vrhovno sodišče RS je v sklepu št. II Ips 462/2009 zavzelo stališče, da je javni red RS odvisen od splošnih družbenih razmer v Sloveniji in v ostalih članicah Sveta Evrope, ki so ratificirale Evropsko konvencijo o človekovih pravicah (Uradni list RS, št. 33/94, Mednarodne pogodbe, št. 7/94 - v nadaljevanju EKČP). Države članice Sveta Evrope do sedaj še niso izoblikovale enotnih meril glede položaja in pravnih posledic istospolnih skupnosti, še posebej ne na področju posvojitve. Vrhovno sodišče RS je s sklepom odločilo, da zahteva za varstvo zakonitosti ni utemeljena in poudarilo, da v konkretnem primeru sodišče ni odločilo o posvojitvi otroka s strani dveh istospolnih partnerjev, pač pa je odločilo zgolj o priznanju pravnomočne in v državi izdaje že izvršene tuje sodne odločbe. Vrhovno sodišče RS navaja, da ni vsak kogenten predpis del javnega reda, ampak le tisti, katerega kršitev bi ogrozila pravno in moralno integriteto domače pravne ureditve. Uporaba pridržka javnega reda je v takih primerih skrajna možnost, ki se uporabi le takrat, ko je njegova neuporaba privedla do posledic, ki so za slovenski pravni red nevzdržne. Dejstvo, da aktualna slovenska pravna ureditev ne dopušča, da bi otroka skupaj posvojila dva posvojitelja, ki nista zakonca, pač pa partnerja v istospolni partnerski skupnosti, ne zadošča za zaključek o nasprotovanju učinkov priznanja takšne tuje sodne odločbe morali. V takih primerih je treba zasledovati predvsem največjo korist otroka, kar pa narekuje, da je treba sodbo priznati, saj je to vsekakor v deključino korist.⁷⁸

⁷⁷ Novak B., Podjetje in delo 6-7/2016, str. 1059.

⁷⁸ Sklep Vrhovnega Sodišča RS, št. II Ips 462/2009 z dne 28.1.2010, na URL: http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/vrhovno_sodisce_rs/65433/ (19.5.2018).

5.1.2 SODNA PRAKSA ESČP GLEDE POSVOJITEV V ISTOSPOLNIH PARTNERSTVIH

ESČP vrsto let ni nudilo varstva istospolni partnerski skupnosti na podlagi pravice do spoštovanja družinskega življenja. Sodna praksa ESČP je namreč razmerje istospolnih partnerjev obravnavala le kot zasebno življenje in ne kot družinsko življenje. V novejših odločitvah pa je ESČP večkrat potrdilo upravičenost istospolno usmerjenih oseb po enakem obravnavanju v družinskih razmerjih, tudi tistih do otrok, vključno s pravico do posvojitve. Po stališču ESČP se istospolnim parom in istospolno usmerjenim osebam zgolj na podlagi spolne usmerjenosti ne sme odrekati možnosti posvojitve ter s tem posledično kršiti njihove pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja. Država se lahko vmeša v izvrševanje pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja le, če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato da se prepreči nered ali kaznivo dejanje, da se zavaruje zdravje ali morala, ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.⁷⁹ Leta 1999 je ESČP v zadevi Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalski odločilo in poudarilo, da istospolna usmerjenost ne sme biti odločilni dejavnik pri odločitvi o zaupanju otroka v varstvo in vzgojo, saj takšno ravnanje povzroča kršitev pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja v povezavi s kršitvijo prepovedi diskriminacije.⁸⁰ To je potrdilo tudi v zadevi E. B. proti Franciji,⁸¹ kjer je poudarilo, da osebna okoliščina sama po sebi ne sme biti razlog za razlikovanje pri posvojitvi.⁸² V Franciji je bil namreč zavrnjen zahtevek pritožnice za posvojitve otroka, ker naj v njenem gospodinjstvu ne bi bilo moškega vzornika. Nacionalna zakonodaja je samohranilcem sicer dovoljevala posvojitve otrok, zato je ESČP ugotovilo, da je odločitev organov temeljila predvsem na dejstvu, da je bila pritožnica v partnerski zvezi z drugo žensko, s katero je tudi živel. V skladu s tem je ESČP odločilo, da je to diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti.⁸³ Nekoliko drugačno odločitev pa je

⁷⁹ Drugi odstavek 8. člena EKČP.

⁸⁰ Sodba ESČP v zadevi Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalski, št. 33290/96 z dne 21.12.1999, na URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["\"CASE OF SALGUEIRO DA SILVA MOUTA v. PORTUGAL\""\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58404"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (22.5.2018).

⁸¹ Sodba ESČP v zadevi E. B. proti Franciji, št. 43546/02 z dne 22.1.2008, na URL:

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["\"CASE OF E.B. v. FRANCE\""\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-84571"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (22.5.2018).

⁸² Novak B., 2017, str. 145.

⁸³ Prav tam.

zaradi posebnih okoliščin sodišče leta 2012 sprejelo v zadevi Gas in Dubois proti Franciji,⁸⁴ kjer sta pritožnici, ki sta živeli v istospolni partnerski zvezi, prav tako zatrjevali kršitev prepovedi diskriminacije v povezavi s kršitvijo pravice do zasebnega življenja. Ena od pritožnic je namreč rodila deklico, ki je bila spočeta s postopkom oploditve z biomedicinsko pomočjo s semenom anonimnega darovalca, za deklico pa sta že od rojstva skrbeli obe pritožnici. Leta 2006 je druga od pritožnic vložila vlogo za enostavno posvojitve deklice s soglasjem svoje partnerke. Sodišče je vlogo zavrnilo, ker naj bi imela takšna posvojitve pravne posledice, ki bi bile v nasprotju z interesi pritožnic in otrokovo koristjo. Roditeljska pravica bi namreč v skladu s francosko zakonodajo pri enostavni posvojitvi prešla na posvojiteljico, genetična mati oziroma ena od pritožnic, pa bi jo izgubila, saj pri enostavni posvojitvi razmerje med biološkimi starši in otroki ne preneha, posvojitelj pa pridobi enake pravne posledice, kot da bi bil eden od bioloških staršev. Starševska skrb se prenese na posvojitelja, eden od bioloških staršev pa je nosilec starševske skrbi samo v primeru, če je s posvojiteljem v zakonski zvezi, kar pomeni, da je ta vrsta posvojitve omogočena samo zakoncem. ESČP je v sodbi povedalo, da pravni položaj pritožnic ne more biti primerljiv s položajem zakonskega partnerja, v zvezi z neporočenimi partnerji pa je poudarilo, da tudi raznospolni partnerji, ki so sklenili pogodbeno partnerstvo, ne morejo posvojiti otroka z enostavno posvojitvijo, zaradi česar ne obstajajo razlike pri obravnavanju življenjskih skupnosti istospolnih in raznospolnih partnerjev.⁸⁵ V tem konkretnem primeru ESČP ni ugotovilo kršitve prepovedi diskriminacije⁸⁶ v povezavi s kršitvijo pravice do zasebnega in družinskega življenja.⁸⁷

5.2 DOMNEVA OČETOVSTVA IN PRIZNANJE OČETOVSTVA

Od začetka veljavnosti zakona se je v praksi že pokazalo, da ZPZ ni ustrezno uredil ene od situacij, ki je sicer zelo problematična in glede katere se poraja kar nekaj vprašanj. V okviru Pravne svetovalnice LGBT na Pravni fakulteti v Ljubljani smo v študijskem letu 2016/17 namreč prejeli vprašanje nosečnice, na katerega člani svetovalnice nismo znali z gotovostjo odgovoriti. Gospo je namreč zanimalo ali za njeno partnerico, s katero živi v

⁸⁴ Sodba ESČP v zadevi Gas in Dubois proti Franciji, št. 25951/07 z dne 15.3.2012, na URL: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["25951/07"\],"itemid":\["001-109572"\]} \(22.5.2018\).](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

⁸⁵ Sodba ESČP v zadevi Gas in Dubois proti Franciji, št. 25951/07 z dne 15.3.2012, na URL: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["25951/07"\],"itemid":\["001-109572"\]} \(22.5.2018\).](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

⁸⁶ Določba 14. člena EKČP.

⁸⁷ Določba 8. člena EKČP.

partnerski zvezi, velja domneva starševstva. Zakon o partnerski zvezi namreč izrecno ne ureja situacije, ko bi ena izmed partneric v trajanju partnerske zveze pričakovala otroka. Izrecno je v tretjem odstavku 2. člena urejena le prepoved skupne posvojitve ter nedostopnost postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo, ne pa tudi drugi načini ustvarjanja družine. Ker ZPZ določa, da ima partnerska zveza na vseh pravnih področjih enake pravne posledice kot jih ima zakonska zveza, razen če zakon izrecno določa drugače, bi tako, po naši interpretaciji, morala obveljati domneva očetovstva, kot jo določa ZZZDR v 86. členu, in sicer, da za očeta otroka, rojenega v zakonski zvezi ali v dobi tristo dni po prenehanju zakonske zveze, velja mož otrokove matere. Če ta domneva ne ustreza resnici, jo lahko biološki starš ali druga upravičena oseba izpodbije. V primeru, da domneva očetovstva v primeru partnerske zveze ne bi veljala, bi to pomenilo, da je otrok prikrajšan za enega izmed staršev. Tako bi bil otrok dejansko diskriminiran na podlagi spolne usmerjenosti njegovih staršev.⁸⁸ Takšna situacija bi bila po mnenju članov Pravne svetovalnice LGBT v letu 2016/17 tudi v nasprotju z 14. členom URS, ki določa, da smo vsi pred zakonom enaki in moramo biti enako obravnavani, ne glede na osebne okoliščine. Spolna usmerjenost staršev pa tudi po mnenju US RS zagotovo spada med takšne osebne okoliščine.

V zvezi s tem vprašanjem je bilo s strani Pravne svetovalnice LGBT na Pravni fakulteti v Ljubljani v sodelovanju z nevladno organizacijo Legebitra na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti naslovljen dopis, kako interpretirati te zakonske določbe in ali v takem primeru velja domneva očetovstva. Odgovora pa do sedaj še nismo prejeli, tako da dokončnega odgovora glede interpretacije spornih določb žal še ni mogoče podati.

Prav tako se podobno vprašanje pojavi pri neskljenjeni partnerski zvezi, in sicer ali je, tako kot pri zunajzakonski skupnosti, možno priznanje očetovstva. Glede na 89. člen ZZZDR, ki dovoljuje priznanje očetovstva s strani osebe, ki je razsodna in stara najmanj petnajst let v povezavi z drugim odstavkom 3. člena ZPZ, da ima neskljenjena partnerska zveza v razmerju med partnerjema enake pravne posledice po tem zakonu, kakor če bi sklenila partnersko zvezo in ima enake pravne posledice kot zunajzakonska skupnost tudi na tistih pravnih področjih, na katerih ima pravne posledice zunajzakonska skupnost, bi tudi priznanje očetovstva partnerja v neskljenjeni partnerski zvezi moralo biti mogoče, seveda pod pogoji, določenimi v 90. členu ZZZDR, torej, da se otrokova mati strinja s priznanjem.

⁸⁸ Tako tudi Novak B., 2017, str. 143.

5.3 DOLŽNOST PREŽIVLJANJA OTROKA PARTNERJA

ZZZDR določa, da sta zakonec ali zunajzakonski partner dolžna preživljati mladoletnega otroka svojega zakonca ali zunajzakonskega partnerja, ki živi z njima, razen če je otroka sposoben preživljati ta ali drugi od staršev.⁸⁹ Če otrokova starša ne moreta preživljati otroka je tudi partner v partnerski zvezi dolžan preživljati otroka svojega partnerja in ima torej subsidiarno preživninsko dolžnost. Dolžnost preživljanja otroka svojega partnerja praviloma preneha s prenehanjem življenjske skupnosti med partnerjema, razen, če je skupnost prenehala zaradi smrti otrokove matere ali očeta. V tem primeru dolžnost preživelega partnerja do preživljanja obstaja samo, če sta z otrokom v času prenehanja skupnosti živela skupaj.⁹⁰ V nasprotju z dolžnostjo preživljanja otrok v sklenjeni partnerski zvezi, pa v nesklenjeni partnerski zvezi te dolžnosti ni. Ker takšna zveza ustvarja pravne posledice samo v razmerju med partnerjema in ker ZPZ ne vsebuje nobene določbe o preživljanju partnerjevih otrok, to pomeni, da partner iz nesklenjene partnerske zveze ni dolžan preživljati otroka svojega partnerja. Takšna ureditev, ki obravnava istospolne partnerje v dejanski življenjski skupnosti drugače, ne samo v razmerju do raznospolnih partnerjev, temveč tudi do partnerjev v sklenjeni partnerski zvezi, pomeni nedopustno diskriminacijo otrok glede na partnerski status njihovih staršev.⁹¹

5.4 POSTOPKI OPLODITVE Z BIOMEDICINSKO POMOČJO

Pojem oploditev z biomedicinsko pomočjo (v nadaljevanju OBMP) pomeni izpeljavo biomedicinskih postopkov, ki pripeljejo do nosečnosti na drugačen način kot s spolnim odnosom.⁹²

V Sloveniji partnerja v sklenjeni in nesklenjeni partnerski zvezi ne moreta postati starša s pomočjo oploditve z biomedicinsko pomočjo, saj ZPZ to možnost izrecno prepoveduje. Tudi Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (Uradni list RS, št. 70/00 – v nadaljevanju ZZNPOB) to pravico priznava samo parom, ki so različnega spola oziroma moškemu in ženski, ki živita v medsebojni zakonski

⁸⁹ Prvi odstavek 127. člena ZZZDR.

⁹⁰ Novak B. v: Zupančič K., Novak B., 2008, str. 237.

⁹¹ Novak B., 2017, str. 159.

⁹² Zupančič K., Pravna praksa 22/98, Priloga, str. VI.

zvezi ali zunajzakonski skupnosti.⁹³ ZZNPOB namreč že v okviru splošnih določb navaja, da ureja zdravstvene ukrepe, s katerimi se ženski in moškemu pomaga pri spočetju otroka in se jima tako omogoči uresničevati svobodo odločanja o rojstvih svojih otrok.⁹⁴ Poleg različnega spola partnerjev je pogoj tudi ugotovljena neplodnost.⁹⁵ Izjemoma sta zakonca ali zunajzakonska partnerja upravičena do OBMP tudi v primerih, kadar se s temi postopki lahko prepreči, da se na otroka prenese huda dedna bolezen.⁹⁶ Posledično je ta pravica odvzeta samskim ženskam in istospolnim parom, saj pri njih neplodnosti zaradi narave stvari ni mogoče ugotoviti. Par se namreč šteje za neplodnega, če ženska ne zanosi po enem letu rednih nezaščitenih spolnih odnosov,⁹⁷ pri samskih ženskah in istospolnih parih pa neplodnosti na takšen način ni mogoče ugotavljati.

ZZNPOB zahteva obstoj zakonske zveze ali zunajzakonske skupnosti v času vnosa spolnih celic ali zgodnjih zarodkov v telo ženske.⁹⁸ Ta določba omogoča, da lahko moški in ženska zgolj s trditvijo, da med njima obstaja zunajzakonska skupnost pridobita pravico do OBMP, kar omogoča izigravanje zakonodaje. ZZNPOB izrecno prepoveduje uporabo postopkov OBMP tudi pri ženski, ki namerava otroka po rojstvu odplačno ali neodplačno prepustiti tretji osebi.⁹⁹

Na področju posvojitve in oploditve z biomedicinsko pomočjo ureditev v Sloveniji ostaja enaka kot po ZRIPS, saj so ti postopki žal še vedno nedostopni za istospolne partnerje in tudi za samske ženske. Vprašanje, ali ima samska ženska oziroma istospolna partnerka pravico do OBMP, je povezano z vprašanjem, ali je pravno dopustno razlikovanje pri dostopu do OBMP na temelju osebne okoliščine (samskost ali spolna usmerjenost). Razlikovanje žensk na temelju teh osebnih okoliščin pa lahko pomeni kršitev ustavnih določb. V nasprotju z našo zakonodajo marsikatero evropske države že omogočajo OBMP tudi samskim ženskam in istospolnim partnerkam.¹⁰⁰

⁹³ Drugi odstavek 5. člena ZZNPOB.

⁹⁴ Določba 1. člena ZZNPOB.

⁹⁵ Drugi odstavek 5. člena ZZNPOB.

⁹⁶ Tretji odstavek 5. člena ZZNPOB.

⁹⁷ Neplodnost, na URL: <http://behealthy.com/sl/topics/4851> (28.5.2018).

⁹⁸ Četrty odstavek 5. člena ZZNPOB.

⁹⁹ Določba 7. člena ZZNPOB.

¹⁰⁰ Na primer Velika Britanija, Španija, Belgija, Norveška, Finska, Islandija, Hrvaška.

5.5 NADOMESTNO MATERINSTVO

Nadomestno materinstvo v širšem smislu zajema primere, ko se ženska s pogodbo zaveže, da bo odplačno ali neodplačno nosila in rodila otroka ter ga po njegovem rojstvu za vedno izročila sopogodbenu. Pri tem ni pomembno, na kakšen način je ženska zanosila.¹⁰¹

Nadomestno materinstvo je vprašljivo in sporno z vidika prava, etike, sociologije in psihologije. Na eni strani se pojavljajo pomisleki o izkoriščanju žensk, položaju otroka kot *res in commercio* in namena medicine kot znanosti kadar gre za tako imenovano komercialno (plačljivo) nadomestno materinstvo, na drugi pa vprašanja samoodločbe ženske in altruizma pri altruističnem (brezplačnem) nadomestnem materinstvu.¹⁰² S tem, ko otrok postane predmet pogodbe, je prizadeto njegovo dostojanstvo, prav zato naj bi bilo nadomestno materinstvo sporno.¹⁰³

Pravni strokovnjaki nasprotujejo nadomestnemu materinstvu tudi zaradi ogrožanja tradicionalnih družinskih vrednot. Z nadomestnim materinstvom naj bi namreč tretja oseba posegla v najbolj intimen odnos med možem in ženo. Otrok ima pravico do ene matere in enega očeta, v primeru nadomestnega materinstva pa ima rojeni otrok lahko več mater in očetov (genetično, nadomestno, socialno) med katerimi lahko pride do sporov, ki nikakor niso v skladu z otrokovo koristjo, ki jo je treba zasledovati v družinskem pravu.¹⁰⁴ Sporna je tudi instrumentalizacija telesa nadomestne matere, ki s tem postane orodje za rojevanje.¹⁰⁵ Obstaja bojazen, da se za nadomestno materinstvo odločajo ženske iz socialno nižjih slojev, s čimer si omogočijo sredstva za preživljanje. Človeško razmnoževanje pa nikakor ne sme biti predmet trgovanja.¹⁰⁶

V RS nadomestno materinstvo kot tako ni izrecno prepovedano, prepovedana pa je uporaba postopkov OBMP pri tem. ZZNPOB namreč v 7. členu določa, da do postopkov OBMP ni upravičena ženska, ki namerava otroka po rojstvu odplačno ali neodplačno prepustiti tretji osebi. Iz tega izhaja, da je prepovedano sodelovanje zdravnika pri nadomestnem materinstvu, vendar le, če zdravnik ve za prepovedan namen.¹⁰⁷ Pravna oseba,

¹⁰¹ Zupančič K., Pravna praksa 22/98, Priloga, str. V.

¹⁰² Utenkar G., Nadomestno materinstvo: Ponekod velik posel je v večini Evrope prepovedan, na URL: <https://www.delo.si/nedelo/nadomestno-materinstvo-ponekod-velik-posel-je-v-vecini-evrope-prepovedan.html> (26.5.2018).

¹⁰³ Zupančič K. v: Zupančič, Novak, 2008, str. 280.

¹⁰⁴ Žnidaršič V. v: Lobnikar B. (ur.), Žurej J. (ur.), 2000, str. 51-52.

¹⁰⁵ Finžgar A., Pravniki 9-10/92, str. 352.

¹⁰⁶ Žnidaršič V. v: Lobnikar B. (ur.), Žurej J. (ur.), 2000, str. 51-52.

¹⁰⁷ Žnidaršič V. v: Lobnikar B. (ur.), Žurej J. (ur.), 2000, str. 51.

ki opravi postopek OBMP pri nadomestnem materinstvu, se kaznuje z denarno kaznijo za prekršek.¹⁰⁸ Tudi Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 50/12, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17 – v nadaljevanju KZ-1-UPB2) inkriminira nedovoljene posege v nosečnost in v 121. členu določa, da se osebo, ki protipravno opravi postopek OBMP zaradi nadomestnega materinstva, kaznuje z zaporom do treh let.

5.5.1 PRIMER IZ SODNE PRAKSE

V Sloveniji obstaja primer istospolnih partnerjev, ki sta postala starša s pomočjo nadomestne matere. Gre za slovenska istospolna partnerja, ki sta v Združenih državah Amerike sklenila zakonsko zvezo, v Sloveniji pa registrirala svoje partnerstvo v skladu z ZRIPS. V zvezni državi Kalifornija se jima je s pomočjo nadomestne matere rodila hčerka. Mati je tudi njena genetična mati, genetični oče pa je eden od partnerjev. Semenske celice, ki sta jih prispevala, sta premešala, tako da ni znano, kateri od njiju je genetični oče otroka.¹⁰⁹

Višje sodišče zvezne države Kalifornije je s sodbo odločilo, da nadomestna mati in njen mož nista pravna starša otroka ter, da zaradi tega nimata in ne bosta imela starševskih pravic in dolžnosti do otroka. Sodišče je poudarilo, da sta istospolna partnerja takoj po rojstvu otroka pridobila popolno, izključno, trajno pravno in dejansko skrbništvo nad otrokom.

Sodna odločba praviloma neposredno učinkuje samo na območju države, kjer je bila izdana, zato jo je treba v posameznih državah v sodnem postopku priznati, da bi učinkovala tudi na območju te države. Za priznanje mora sodna odločba izpolnjevati pogoje, določene v Zakonu o mednarodnem zasebnem pravu in postopku (Uradni list RS, št. 56/99, 45/08 – v nadaljevanju ZMZPP). Okrožno sodišče RS je leta 2010 odločalo o priznanju pravnomočne in v državi izdaje že izvršene tuje odločbe, s katero je bil istospolni par razglašen za skupna in enakopravna starša deklice in poudarilo, da ni odločalo o posvojitvi otroka s strani dveh istospolnih partnerjev.¹¹⁰

Eden izmed pogojev za priznanje tuje sodne odločbe, ki bi bil v tem konkretnem primeru lahko tudi edini razlog za nepriznanje odločbe je ta, da učniki priznanja tuje sodne odločbe ne nasprotujejo javnemu redu Republike Slovenije.¹¹¹ Sodišče RS je pri presoji ali bi bil učinek priznanja tuje sodne odločbe v nasprotju z javnim redom RS navedlo, da v tem

¹⁰⁸ Prvi odstavek 43. člena ZZNPOB.

¹⁰⁹ Marn U., Maternica v najem, na URL: <https://www.mladina.si/47335/maternica-v-najem/> (29.5.2018).

¹¹⁰ Narobe, na URL: <http://narobe.si/wp-content/uploads/sodba-1.pdf> (22.5.2018).

¹¹¹ Določba 100. člena ZMZPP.

primeru pride v poštev t.i. mednarodni javni red, ki je pojem nacionalnega prava, saj odkar je Slovenija članica Evropske skupnosti in Sveta Evrope v slovenski mednarodni javni red spada tudi evropski javni red. To pomeni, da morajo sodišča na eni strani zavrniti priznanje tuje sodne odločbe, čeprav ni v nasprotju z javnim redom njihove države, a je v nasprotju z evropskim javnim redom, in na drugi strani priznati tujo sodno odločbo, čeprav je v nasprotju z njihovim javnim redom, če zavrnitev priznanja s stališča evropskega vidika ne bi bila upravičena oziroma proporcionalna.¹¹²

Sodišče je v konkretnem primeru odločilo, da učinki priznanja tuje sodne odločbe ne posegajo v mednarodni javni red, saj ne znižujejo z njim zagotovljene ravni varstva družine in otroka, pravno varstvo ne zmanjšujejo in ga v ničemer ne ogrožajo. Ugotovilo je, da so izpolnjeni vsi pogoji za priznanje tuje sodne odločbe, zato je predlogu ugodilo in priznalo pravno veljavnost sodne odločbe v Sloveniji.¹¹³ Če sodna odločba sodišča zvezne države Kalifornije ne bi bila priznana, bi bil otrok v Republiki Sloveniji brez staršev, kar pa vsekakor ne bi bilo v otrokovo korist, ki jo je v vseh postopkih, v katerih so udeleženi otroci, treba zasledovati, zato menim, da je sodišče odločilo pravilno, kljub temu, da je pri nas uporaba postopkov OBMP za namen nadomestnega materinstva nedopustna.

6. UGOTAVLJANJE OBSTOJA NESKLENJENE PARTNERSKE ZVEZE

Glede ugotavljanja obstoja neskljenjene partnerske zveze, se tako kot pri ugotavljanju zunajzakonske skupnosti pojavlja nekaj težav, ki jih pri ugotavljanju sklenjene partnerske zveze ni. Pri neskljenjeni partnerski zvezi namreč ni pravno formalnega postopka, s katerim bi partnerja sklenila partnersko zvezo, zato je treba obstoj posebej ugotavljati. Za pravno priznanje obstoja neskljenjene partnerske zveze morajo biti izpolnjeni določeni pogoji, ki jih v prvem odstavku 3. člena določa ZPZ, in sicer obstoj življenjske skupnosti med partnerjema, ki nista sklenila partnerske zveze, daljše trajanje življenjske skupnosti in neobstoj okoliščin, zaradi katerih bi bila partnerska zveza med partnerjema neveljavna.¹¹⁴ Tako kot obstoj zunajzakonske skupnosti, se obstoj neskljenjene partnerske zveze ugotavlja kot predhodno vprašanje v vsakem postopku, v katerem stranka na podlagi neskljenjene

¹¹² Narobe, na URL: <http://narobe.si/wp-content/uploads/sodba-1.pdf> (22.5.2018).

¹¹³ Narobe, na URL: <http://narobe.si/wp-content/uploads/sodba-1.pdf> (22.5.2018).

¹¹⁴ Zakonska zveza je neveljavna, če je sklenjena v nasprotju z določbami 23. člena, prvega odstavka 24. člena, 25., 26. ter prvega in drugega odstavka 27. člena ZZZDR.

partnerske zveze uveljavlja neko pravico. Samostojne tožbe glede obstoja neskljenjene partnerske zveze ni mogoče sprožiti, poleg tega pa odločitev učinkuje samo v zadevi, v kateri je bila sprejeta in nima učinka pravnomočnosti.¹¹⁵ Partnerja, ki torej želita uveljavljati kakšno pravico na podlagi neskljenjene partnerske zveze, morata najprej čez proces dokazovanja obstoja te skupnosti.

Neskljenjena partnerska zveza ima enake pravne posledice kot zunajzakonska skupnost na tistih pravnih področjih, na katerih ima pravne posledice zunajzakonska skupnost, razen če ZPZ izrecno določa drugače.¹¹⁶ Pri ugotavljanju obstoja neskljenjene partnerske zveze je bistven drugi odstavek 12. člena ZZZDR, saj določa, da so stvarno pristojna za ugotavljanje obstoja zunajzakonske zveze (in posledično torej tudi neskljenjene partnerske zveze) vsa sodišča in vsi organi, ki se s tem vprašanjem srečajo pri postopku, ki ga vodijo in v katerem na podlagi partnerstva v neskljenjeni partnerski zvezi, stranka uveljavlja neko pravico, pravno korist ali zmanjšanje obveznosti (na primer pravica do preživljanja, delitev skupnega premoženja, dedovanje po partnerju).

Žal se obstoj neskljenjene partnerske zveze v veliki večini postavi pod vprašaj takrat, ko skupnost preneha in eden od partnerjev zanika njen obstoj ter se želi izogniti pravnim posledicam neskljenjene partnerske zveze. Ko obstaja med strankami spor o obstoju neskljenjene partnerske zveze, se to vprašanje rešuje pred sodiščem oziroma drugim pristojnim organom le, če je (ne)obstoj partnerske zveze pomemben za rešitev kakšnega drugega vprašanja, na primer ali obstaja pravica do preživljanja, ali je nastalo skupno premoženje, ali obstaja dedna pravica po umrlem partnerju.¹¹⁷

Predhodno vprašanje je takšno vprašanje, ki sicer ni predmet samostojnega odločanja o zadevi, vendar je ključnega pomena pri odločitvi v glavni stvari. Kadar sodišče ali drug pristojni organ v postopku med obravnavanjem zadeve (na primer pri zahtevku za delitev skupnega premoženja) naleti na vprašanje, ali obstaja kakšna pravica ali pravno razmerje (obstoj neskljenjene partnerske zveze), od rešitve katerega je odvisna odločitev o glavni stvari, pa tega vprašanja še ni rešil matični organ, lahko sodišče oziroma drug pristojni organ za potrebe in z učinkom le v konkretnem postopku, vprašanje obstoja pravnega razmerja reši samo. To pa pomeni, da se lahko zgodi, da sodišče oziroma drug pristojni organ v različnih

¹¹⁵ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 34.

¹¹⁶ Drugi odstavek 3. člena ZPZ.

¹¹⁷ Novak B., 2017, str. 159.

postopkih odločanja o obstoju določenih pravic ali obveznosti različno reši vprašanje o obstoju partnerske zveze.¹¹⁸

7. ZAKONSKE NOVOSTI NA NEKATERIH DRUGIH PRAVNIH PODROČJIH, KI POMEMBNO VPLIVAJO NA DRUŽINSKO PODROČJE

Spremembe, ki jih je prinesel ZPZ, niso omejene zgolj na področje družinskega prava. Na področjih zunaj družinskega prava imajo partnerji iz sklenjene partnerske zveze enake pravice kot zakonci, partnerji iz nesklenjene partnerske zveze pa le, če zakonodaja s tega področja take pravne posledice priznava tudi zunajzakonski skupnosti.¹¹⁹ Istospolni partnerji so tako postali imetniki več pravic in obveznosti tudi na področjih civilnega, upravnega, delovnega, gospodarskega, kaznovalnega prava in prava socialne varnosti, ki pa prav tako pomembno vplivajo na kvaliteto družinskega življenja istospolnih partnerjev. Pomembnejše novosti so predvsem pri stanovanjskem varstvu, zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, pokojninskem in invalidskem zavarovanju, starševskem zavarovanju in družinskih prejemkih, olajšavi pri dohodnini ter pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev.

7.1 STANOVANJSKO VARSTVO

Stanovanjski zakon (Uradni list RS, št. 69/03, 18/04, 47/06, 45/08, 57/08, 62/10, 56/11, 87/11, 40/12, 14/17, 27/17 – v nadaljevanju SZ-1) pri definiciji ožjih družinskih članov v 11. členu za potrebe tega zakona omenja zakonske in zunajzakonske partnerje, kamor sedaj spadajo tudi partnerji v nesklenjeni partnerski zvezi. Na stanovanjskem področju je to pomembna novost, saj se po ZRIPS za ožjega družinskega člana nista štela registrirani ali neregistrirani istospolni partner. Ta definicija pa je pomembna za številne zakonske določbe, ki opredeljujejo posebno varstvo za ožje družinske člane lastnika ali najemnika stanovanja.¹²⁰ Istospolni partnerji so zdaj zajeti med upravičence za sklenitev najemne pogodbe tudi v primeru smrti najemnika. ZRIPS je sicer določal pravico preživelega registriranega partnerja, da zahteva sklenitev najemne pogodbe od

¹¹⁸ Novak B., 2017, str. 159.

¹¹⁹ Novak B., 2017, str. 155.

¹²⁰ Kogovšek Šalamon N. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 53.

najemodajalca, vendar ni vseboval zahteve, da mora biti preživelemu partnerju to omogočeno pod enakimi pogoji kot umrlemu partnerju.¹²¹

SZ-1 določa, da najemodajalec neprofitnih stanovanj v vsakem javnem razpisu opredeli tiste upravičence, ki so glede na razmerje med dohodki prosilca in njegovih ožjih članov do povprečne neto plače v državi, upravičeni kandidati za posamezen razpis. Pravilnik o dodeljevanju neprofitnih stanovanj v najem pa določa, da se pri okoliščinah, pomembnih za uvrstitev na prednostno listo za oddajo neprofitnih stanovanj v najem, upoštevajo tudi ožji družinski člani.¹²²

7.2 ZDRAVSTVENO VARSTVO IN ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE

Pred uveljavitvijo ZPZ je Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 9/92, 13/93, 9/96, 29/98, 77/98, 6/99, 56/99, 99/01, 02, 42/02, 126/03, 62/05, 76/05, 100/05, 38/06, 72/06, 114/06, 91/07, 71/08, 76/08, 62/10, 87/11, 40/11, 40/12, 21/13, 63/13, 91/13, 99/13, 111/13, 95/14, 47/15, 90/15, 61/17 – v nadaljevanju ZZVZZ) diskriminatorno urejal položaj istospolnih partnerjev, saj je med ožje družinske člane uvrščal le zakonca, zunajzakonskega partnerja ter otroke. Tako so bili istospolni partnerji iz zdravstvenega zavarovanja po partnerju v celoti izvzeti, saj jih po definiciji zakona ni bilo mogoče uvrstiti niti med širše družinske člane.¹²³ To pomeni, da v socialnem primeru brezposelnosti, istospolni partner ni imel enake možnosti dostopa do zdravstvenega varstva kot partner v raznospolni zvezi.

Z ZPZ-jem in izenačitvijo (ne)sklenjene partnerske skupnosti z (zunaj)zakonsko zvezo, pa so istospolni partnerji pridobili pomembno pravico na področju socialne varnosti, saj sedaj spadajo med ožje družinske člane in imajo v primeru, da sami niso zavarovani (na primer v primeru brezposelnosti) pravico do zdravstvenega zavarovanja po partnerju. Po ZPZ lahko zavarovanec prijavi svojega partnerja iz sklenjene ali neskljenjene partnerske zveze v obvezno zdravstveno zavarovanje.¹²⁴

ZZVZZ med drugim ureja tudi zadržanost z dela in upravičenost do nadomestila dohodka med zadržanostjo. Z uvrstitvijo med ožje družinske člane pripade zaposlenemu partnerju pravica do odsotnosti z dela in nadomestila dohodka zaradi nege svojega partnerja.

¹²¹ Kogovšek Šalamon N. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 53.

¹²² Zaletel M., Pravniki 72/2017, posebna št. I, str. 39.

¹²³ Glej 20. člen ZZVZZ.

¹²⁴ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 73.

Do odsotnosti in nadomestila je upravičen še v primeru, kadar dejansko neguje in varuje otroka svojega partnerja.¹²⁵

7.3 POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

7.3.1 VDOVSKA POKOJNINA

Vdovska pokojnina je pokojninski prejemek, do katerega so upravičeni preživeli zakonski partnerji po umrlem zavarovancu ali uživalcu pokojnine, ob izpolnjevanju določenih pogojev pa tudi razvezanemu zakoncu, partnerju v zunajzakonski skupnosti ali partnerju v registrirani istospolni partnerski skupnosti, če izpolnjuje pogoje, ki jih določa Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 46/13, 63/13, 99/13, 101/13, 111/13, 44/14, 85/14, 95/14, 31/15, 90/15, 96/15, 102/15, 42/16, 80/16, 88/16, 40/17, 23/17– v nadaljevanju ZPIZ-2).¹²⁶ Iz te zakonske določbe izhaja, da je ZPIZ-2 je priznal pravico do vdovske pokojnine registriranim istospolnim partnerjem, neregistriranim pa ne. Z ZPZ določbe v zvezi z registriranimi partnerskimi skupnostmi niso več relevantne, zato ima partner v sklenjeni partnerski zvezi do vdovske pokojnine enako pravico kot zakonec. Za zunajzakonske partnerje in posledično tudi partnerje v nesklenjeni partnerski zvezi velja, da ima pravico do vdovske pokojnine po umrlem zavarovancu oseba, ki je zadnja tri leta pred smrtjo živela z njim v zunajzakonski skupnosti. Če sta imela otroka, zadošča, da sta v takšni skupnosti živela zadnje leto pred smrtjo, kar je seveda treba dokazati.¹²⁷

7.3.2 DRUŽINSKA POKOJNINA

Družinska pokojnina je pokojninski prejemek, ki pripada družinskim članom umrlega upokojenca ali zavarovanca, ki je dopolnil določeno pokojninsko dobo, če izpolnjujejo pogoje, ki jih določa zakon.¹²⁸ Z vidika pravic otrok v istospolnih družinah je bistveno, da imajo po zakonu pravico do družinske pokojnine otroci, v kolikor jih je zavarovanec preživljal, pa so do družinske pokojnine upravičeni tudi pastorki, vnuki in drugi

¹²⁵ Zaletel M., Pravniki 72/2017, posebna št. I, str. 38.

¹²⁶ Določba 40. točke prvega odstavka 7. člena ZPIZ-2.

¹²⁷ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 74.

¹²⁸ Določba 12. točke prvega odstavka 7. člena ZPIZ-2.

otroci brez staršev.¹²⁹ ZPIZ-2 pojma pastorek sicer ne opredeljuje, a ker daje pravico do vdovske pokojnine tudi zunajzakonskemu partnerju, imajo tudi otroci v neskljeni partnerski zvezi pravico do družinske pokojnine po partnerju svojega biološkega starša.¹³⁰ Seveda pa morajo za uveljavljanje pravice do družinske pokojnine izpolnjevati v zakonu določene zahteve.

7.4 STARŠEVSKO ZAVAROVANJE IN DRUŽINSKI PREJEMKI

7.4.1 MATERINSKI DOPUST

Pravico do materinskega dopusta ima mati otroka, pod določenimi pogoji pa tudi oče otroka ali druga oseba ali eden od starih staršev otroka. Ta dopust traja 105 dni, pri čemer mora mati obvezno izrabiti 15 dni dopusta.¹³¹ Izjemoma, v kolikor se mati in oče otroka strinjata, lahko izrabi pravico do materinskega dopusta tudi druga oseba, in sicer v obsegu, kot ga ima mati, zmanjšanem za toliko dni, kolikor sta starša to pravico že izrabila, najmanj pa za 28 dni.¹³² Pod pojem druge osebe po tem zakonu, lahko uvrstimo tudi materino partnerko v neskljeni partnerski zvezi, ki ima tako z uveljavitvijo ZPZ možnost koristiti materinski dopust.

7.4.2 OČETOVSKI DOPUST

Oče ima pravico do očetovskega dopusta v trajanju 90 dni, pri čemer mora prvih 15 dni dopusta koristiti do otrokovega dopolnjenega šestega meseca starosti, oziroma le izjemoma do dopolnjenega dvanajstega meseca otrokove starosti. V nasprotnem primeru ta del očetovskega dopusta zapade, nadaljnjih 75 dni dopusta pa lahko upravičenec izrabi najkasneje do otrokovega tretjega leta.¹³³ Določba 28. člena ZSPD-1 pravi, da ima do očetovskega dopusta pravico tudi druga oseba ter materin zakonec in materin zunajzakonski partner, ki dejansko neguje in varuje otroka. Pravico do očetovskega dopusta ima tudi zakonec ali zunajzakonski partner osebe, ki koristi materinski dopust. Vse naštetе osebe lahko izrabijo dopust, v kolikor ga ne izrabi oče otroka. Pravico do očetovskega dopusta ima

¹²⁹ Določba 55. člena ZPIZ-2.

¹³⁰ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 74.

¹³¹ Določba 19. člen Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 26/14, 90/15, 75/17 – v nadaljevanju ZSDP-1).

¹³² Rajgelj B., v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 76.

¹³³ Prav tam.

tako tudi materina partnerka v neskljenjeni partnerski zvezi, v kolikor dejansko neguje in varuje otroka oziroma, če njena partnerka koristi materinski dopust.

7.4.3 STARŠEVSKI DOPUST

Starševski dopust je dopust, ki je namenjen nadaljnji negi in varstvu otroka neposredno po poteku materinskega dopusta. Pravico ima eden od staršev otroka ali oba starša, pod določenimi pogoji pa tudi druga oseba oziroma eden od starih staršev. Druga oseba, ki je lahko tudi partner v neskljenjeni partnerski zvezi, ima pravico do starševskega dopusta, če dejansko neguje in varuje otroka. Pravico do starševskega dopusta ima v tem primeru tudi partner v neskljenjeni partnerski pravici, in sicer v takem obsegu, kot ga imata mati oziroma oče, zmanjšanim za toliko dni, kolikor sta mati in oče to pravico že izrabila.¹³⁴

7.5 OLAJŠAVA PRI DOHODNINI

Zakon o dohodnini (Uradni list RS, št. 51/10 – v nadaljevanju ZDoh-2) kot vzdrževanega družinskega člana šteje zakonca, ki ni zaposlen ter ne opravlja dejavnosti, nima lastnih dohodkov za preživljanje ali ima dohodke manjše od 2.066 evrov letno. Po splošnih pravilih ZDoh-2 enako velja tudi za zunajzakonskega partnerja. Davčni zavezanec lahko tako kot vzdrževanega družinskega člana prijavi svojega partnerja v neskljenjeni partnerski zvezi in na tej podlagi uveljavlja posebno olajšavo pri dohodnini. Kot vzdrževani družinski član se zdaj šteje tudi otrok partnerja v sklenjeni partnerski zvezi. To pomeni, da lahko partner v sklenjeni partnerski zvezi, ki preživlja otroka svojega partnerja, ko ga ta ne more, tudi zanj uživa posebne davčne olajšave. Zaradi neobstoja dolžnosti preživljanja otroka svojega partnerja pri partnerjih v neskljenjeni partnerski zvezi pa se kot vzdrževan družinski član ne šteje otrok partnerja iz neskljenjene partnerske zveze.¹³⁵

Istospolnim partnerjem v sklenjeni partnerski zvezi se s priznavanjem davčne olajšave za njihove partnerje in otroke partnerjev iz sklenjene partnerske zveze omogoča lažje preživljanje teh oseb in posledično izboljšuje socialno varnost istospolnih družin nasploh, treba pa bi bilo odpraviti tudi diskriminatorno ureditev na področju neskljenjene partnerske zveze.¹³⁶

¹³⁴ Prvi odstavek 38. člena ZSDP-1.

¹³⁵ Zaletel M., Pravniki 72/2017, posebna št. I, str. 40.

¹³⁶ Prav tam.

7.6 UVELJAVLJANJE PRAVIC IZ JAVNIH SREDSTEV

Ker Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12, 57/12, 14/13, 56/13, 99/13, 14/15, 57/15, 90/15, 38/16, 51/16, 88/16, 61/17, 75/17 – v nadaljevanju ZUPJS) v 10. členu pravi, da se poleg vlagatelja pri ugotavljanju materialnega položaja upoštevajo tudi zakonec oziroma oseba, s katero vlagatelj živi v zunajzakonski skupnosti, ki je po predpisu, ki ureja zakonsko zvezo in družinska razmerja, v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo, se med družinske člane uvrščajo tudi partnerji v nesklenjeni partnerski zvezi po analogiji z zunajzakonsko skupnostjo. Partnerji v nesklenjeni partnerski zvezi se tako upoštevajo pri ugotavljanju materialnega položaja vlagatelja za dodelitev pravice do otroškega dodatka, državne štipendije, znižanja plačila za programe vrtcev, dodatne subvencije za učence, oprostitve plačil socialnovarstvenih storitev, prispevka k plačilu sredstev, namenjenih za plačilo oz. doplačilo pravic družinskega pomočnika, subvencije najemnine, pravice do kritja razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev, pravice do plačila prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje.¹³⁷

¹³⁷ Rajgelj B. v: Rajgelj B. (ur.), 2015, str. 77.

8. ZAKLJUČEK

ZPZ glede na prejšnjo zakonsko ureditev istospolnih partnerskih skupnosti pomeni bistven korak naprej k enakopravnosti istospolno usmerjenih, saj izenačuje pravni položaj sklenjene partnerske zveze z zakonsko zvezo, ter pravni položaj neskljenjene partnerske zveze s sklenjeno partnersko zvezo. Pri neskljenjeni partnerski zvezi velja izenačitev s sklenjeno partnersko zvezo le na področju razmerja med partnerjema, na ostalih področjih pa ima takšna skupnost enake pravne posledice, kot zunajzakonska skupnost. To pomeni, da je sedaj istospolnim partnerjem priznanih kar nekaj pravic, ki jih po ZRIPS niso imeli. Predvsem je velika pridobitev z uveljavitvijo ZPZ ta, da ima tudi "zgolj" dejanska življenjska skupnost istospolnih partnerjev sedaj pravne posledice v medsebojnem razmerju partnerjev.

Kljub temu pa še vedno prihaja do diskriminacije istospolnih partnerjev na zelo pomembnem področju, in sicer na področju razmerja do otrok, torej starševstva. Možnosti, da istospolna partnerja postaneta starša so zelo okrnjene oziroma jih praktično ni. Istospolna partnerja namreč še vedno ne moreta skupaj posvojiti otroka, kot to lahko storita zakonca in nimata pravice do postopkov zdravljenja neplodnosti ter oploditve z biomedicinsko pomočjo. Takšna zakonska ureditev je v nasprotju s prepovedjo diskriminacije in ustavnim načelom enakosti, v skladu s katerim bi morale biti ne glede na spolno usmerjenost vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine. Že dejstvo da za urejanje heteroseksualnih in homoseksualnih partnerskih skupnosti potrebujemo dva različna zakona ter, da se uporabljajo drugačna poimenovanja za skupnosti raznospolnih in istospolnih partnerjev je pokazatelj tega, da zakonodajalec in slovenska družba še nista pripravljena na enakopravno obravnavo partnerskih skupnosti in njihovih družin ne glede na spolno usmerjenost. Menim, da bi danes v moderni, demokratični in pravni državi pojmovanje družine kot izključno raznospolno in biološko-reproduktivno celico moralo biti že zdavnaj preživeto.

Zakonska ureditev sklenjene partnerske zveze in neskljenjene partnerske zveze je tako primerna le v delu, ki se nanaša na razmerje med partnerjema, na pravice in dolžnosti med njima. Za popolno izenačitev položajev istospolnih partnerjev s partnerji različnega spola menim, da bi bilo nujno in bistveno odpraviti razlikovanje tudi na področju starševstva. Različne raziskave kažejo, da otroci, odrasli v istospolnih družinah niso nič drugačni od otrok, ki so odraščali v raznospolnih družinah. Kljub temu naša zakonodaja še vedno izključuje istospolne pare pri pomembnih pravicah na področju starševstva, kar se zdi sporno, saj bi ravno država kot zakonodajalec morala ustvarjati enake možnosti za vse in

tako zasledovati temeljno ustavno načelo enakosti. Prav tako zakonska ureditev, ki diskriminira otroke glede na spolno usmerjenost njihovih staršev, ne more biti v največjo otrokovo korist, ki jo je na področju družinskega prava vedno treba v prvi vrsti upoštevati.

Glede na to, da v evropskih državah stopnja priznanja pravic in obveznosti istospolnim partnerjem na vseh področjih z leti narašča, lahko upamo in si želimo, da bodo, kot se za demokratično evropsko državo spodobi, tudi na področju starševstva v Sloveniji čez nekaj let istospolni pari popolnoma izenačeni z raznospolnimi, ter bodo tako imeli enake možnosti postati starši kot raznospolno usmerjeni.

9. SEZNAM LITERATURE

1. Finžgar A., Svobodno odločanje o rojstvih otrok in umetno omogočanje rojstev. *Pravnik* 9-10/92, str. 345-354;
2. Hočevar B., Z zakonom o partnerski zvezi bliže izenačenju pravic, na URL: <http://www.delo.si/novice/politika/ureditev-ekonomskih-in-socialnih-pravic.html> (12.12.2017);
3. Kraljić S., Nekateri vidiki pravne ureditve premoženjskih razmerij med zakoncema. *Pravnik* 11-12/2001, str. 7969-793;
4. Kraljić S., Pravna razmerja med zunajzakonskima partnerjema – v ZZZDR in zunaj njega. *Podjetje in delo* 1/2004, str. 142-155;
5. Marn U., Maternica v najem, na URL: <https://www.mladina.si/47335/maternica-v-najem/> (29.5.2018);
6. Novak B., *Družinsko pravo. 2., spremenjena in dopolnjena izdaja*, Uradni list RS, Ljubljana, 2017;
7. Novak B., Možnosti, da istospolni partnerji v slovenskem pravnem redu postanejo starši. *Podjetje in delo* 6-7/2016, str. 1054-1064;
8. Novak B., Pravna ureditev istospolne partnerske skupnosti – nova slovenska pravna ureditev. *Pravnik* 6-8/2007, str. 314-341;
9. Rajgelj B. (ur.), *Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji, Sistemska analiza ureditve pravnega položaja istospolnih partnerstev in starševstva v slovenski zakonodaji*. Zavod za kulturno raznolikost Open, Ljubljana, 2015;
10. Sobočan A. M., Enostranske posvojitve v istospolnih družinah v praksi socialnega dela. *Socialno delo* 50/6/2011, str. 369-378;
11. Šturm L. (ur.), *Komentar Ustave Republike Slovenije*. Fakulteta za državne in evropske študije, Kranj, 2010;
12. Švab A., Sprejeti med prijatelji, zavrjnjeni v družbi. *Družbenopravne razprave* 49-50/2005, str. 139-153;
13. Utenkar G., Nadomestno materinstvo: Ponekod velik posel je v večini Evrope prepovedan, na URL: <https://www.delo.si/nedelo/nadomestno-materinstvo-ponekod-velik-posel-je-v-vecini-evrope-prepovedan.html> (26.5.2018);
14. Weber N., Pravice istospolnih partnerjev v razmerju do otrok. *Pravnik* 7-8/2010, str. 495-524;

15. Zaletel M., Zakon o partnerski zvezi ter pravice in obveznosti na drugih pravnih področjih. Pravniki 72/2017, posebna številka I, str. 37-34;
16. Zupančič K., Družinsko pravo. Uradni list RS, Ljubljana, 1999;
17. Zupančič K., Novak B., Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Uradni list RS, Ljubljana, 2008;
18. Zupančič K., Biomedicinska pomoč pri oploditvi. Pravna praksa 22/98, Priloga, str. VI;
19. Žnidaršič Skubic V., Premoženski režim med zakoncema: ius cogens ali stvar izbire?. Podjetje in delo 6-7/2005, str. 1474-1481;
20. Lobnikar B. (ur.), Žurej J. (ur.), Raziskovalno delo podiplomskih študentov Slovenije, Družboslovje in humanistika. Društvo mladih raziskovalcev Slovenije, Ljubljana, 2000;
21. Žnidaršič Skubic V., Zunajzakonska skupnost – nekateri (aktualni) problemi. Podjetje in delo 1/2007, str. 192-222.

10. SODNA PRAKSA

1. Sodba ESČP v zadevi Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalski, št. 33290/96 z dne 21.12.1999, na URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["\"CASE OF SALGUEIRO DA SILVA MOUTA v. PORTUGAL\""\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-58404"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (22.5.2018);
2. Sodba ESČP v zadevi E. B. proti Franciji, št. 43546/02 z dne 22.1.2008, na URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["\"CASE OF E. B. v. FRANCE\""\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-84571"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (22.5.2018);
3. Sodba ESČP v zadevi Gas in Dubois proti Franciji, št. 25951/07 z dne 15.3.2012, na URL: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["25951/07"\],"itemid":\["001-109572"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (22.5.2018);
4. Odločba Ustavnega sodišča RS, št. U-I-425/06 z dne 2.7.2009, Uradni list RS, št. 55/09;
5. Odločba Ustavnega Sodišča RS, št. U-I-212/10 z dne 14.3.2013, na URL: <http://odlocitve.us-rs.si/sl/odlocitev/US28771> (19.5.2018);

6. Sklep Vrhovnega Sodišča RS, št. II Ips 462/2009 z dne 28.1.2010, na URL: http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/vrhovno_sodisce_rs/65433/ (19.5.2018);
7. Sodba in sklep Vrhovnega sodišča RS, št. II Ips 19/2016 z dne 18.2.2016, na URL: <http://www.sodisce.si/vsrs/odlocitve/2015081111392058/> (1.6.2018).

11. PRAVNI PREDPISI

1. Ustava Republike Slovenije (URS), Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16;
2. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP), Uradni list RS, št. 33/94, Mednarodne pogodbe, št. 7/94;
3. Kazenski zakonik (KZ-1-UPB2), Uradni list RS, št. 50/12, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17;
4. Stanovanjski zakon (SZ-1), Uradni list RS, št. 69/03, 18/04, 47/06, 45/08, 57/08, 62/10, 56/11, 87/11, 40/12, 14/17, 27/17;
5. Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku (ZMZPP), Uradni list RS, št. 56/99, 45/08;
6. Zakon o dohodnini (ZDoh-2), Uradni list RS, št. 51/10;
7. Zakon o notariatu (ZN), Uradni list RS, št. 2/07, 33/07;
8. Zakon o osebnem imenu (ZOI-1), Uradni list RS, št. 20/06;
9. Zakon o partnerski zvezi (ZPZ), Uradni list RS, št. 33/16;
10. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Uradni list RS, št. 96/12, 39/13, 46/13, 63/13, 99/13, 101/13, 111/13, 44/14, 85/14, 95/14, 97/14, 31/15, 90/15, 96/15, 102/15, 42/16, 80/16, 88/16, 40/17, 23/17;
11. Zakon o pravnem postopku (ZPP), Uradni list RS, št. 73/07, 45/08, 111/08, 57/09, 12/10, 50/10, 107/10, 75/17, 40/13, 92/13, 10/14, 48/15, 6/17, 10/17;
12. Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS), Uradni list RS, št. 65/05, 55/09, 18/16, 33/16, 68/16;
13. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1), Uradni list RS, št. 26/14, 90/15, 75/17;
14. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUIPS), Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12, 57/12, 14/13, 56/13, 99/13, 14/15, 57/15, 90/15, 38/16, 51/16, 88/16, 61/17, 75/17;
15. Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD), Uradni list RS, št. 33/16, 21/18;

16. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), Uradni list RS, št. 15/76, 30/86, 1/89, 14/89, 13/94, 82/94, 29/95, 26/99, 60/99, 70/00, 64/01, 110/02, 42/03, 16/04, 101/07, 90/11, 84/12, 82/15;
17. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ), Uradni list RS, št. 9/92, 13/93, 9/96, 29/98, 77/98, 6/99, 56/99, 99/01, 02, 42/02, 126/03, 62/05, 76/05, 100/05, 38/06, 72/06, 114/06, 91/07, 71/08, 76/08, 62/10, 87/11, 40/11, 40/12, 21/13, 63/13, 91/13, 99/13, 111/13, 95/14, 47/15, 90/15, 61/17;
18. Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB), Uradni list RS, št. 70/00.

12. SPLETNI VIRI

1. Narobe, na URL: <http://narobe.si/wp-content/uploads/sodba-1.pdf> (22.5.2018);
2. Neplodnost, na URL: <http://behealthy.com/sl/topics/4851> (28.5.2018);
3. Zakonodaja, LGBT pravice, na URL <https://lgbtpravice.si/zakonodaja> (17.5.2018);
4. Zagovornik, na URL: <http://www.zagovornik.gov.si/> (19.5.2018).